

Mies lähisuhdeväkivallan tekijänä Suomessa

Evoluutiokriminologia- ja kirjallisuuskatsaus miesten väkivaltaisuuden syntyyn sekä lähisuhdeväkivallan nykytilasta Suomessa ja poliisin roolista.

Tatu Vihtkari

3/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Tatu Vihtkari

Julkaisun nimi: Mies lähisuhdeväkivallan tekijänä Suomessa.

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Jani Niemi & Jari Saarnio

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän poliisi (AMK) -opinnäytetyön tarkoituksena on löytää syitä miesten väkivallan käytölle evoluutiokriminologian avulla, käydä läpi erilaisia valikoitumisteorioita ja lähisuhdeväkivallan eri muotoja. Lisäksi tarkastelen lähisuhdeväkivallan nykytilaa, kerron poliisin roolista ilmiöön ja tuon omaa pohdintaa aiheeseen.

Opinnäytetyön tutkimusosio on suoritettu narratiivisella kirjallisuuskatsauksella etsimällä aiheesta kirjallisuutta sekä analysoimalla vuoden 2021 lähisuhdeväkivallasta tehtyjä luotettavia raportteja ja vertailemalla näiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Opinnäytetyö rajaa aihetta siten, että työssä ei tutkita naisten tekemää lähisuhdeväkivaltaa ja sen historiaa. Analysoidut raportit ovat Suomen tilastoja, työssä ei ole haastatteluita eikä oteta kantaa nyky-yhteiskunnan persoonallisuushäiriöihin.

Tuloksena tutkimuksesta voi sanoa, että lajinkehityksellä on ollut vahva osallisuus miehen nykyaikaiseen rikoskäyttäytymiseen ja väkivaltaiseen käytökseen lähisuhteissa nojaten kumppanin etsintään ja oman kunniansa puolustamiseen. Väkivaltainen käytös on myös yksilön henkilökohtaisen ominaisuuden ja ympäristön summa muuttuvassa yhteiskunnassa. Lähisuhdeväkivalta on edelleen miesvoittoista ja on osittain piilorikollisuutta. Suomessa poliisin rooli lähisuhdeväkivaltatehtävillä perustuu moniviranomaisyhteistyöhön, jossa poliisi estää lisävahingon synnyn ja selvittää rikoksia. Tehokkaampi lähisuhdeväkivallan esto on kuitenkin muiden viranomaisten palveluissa.

Sivumäärä: 34

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 2/2024

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, evoluutiokriminologia, lajinkehitys, kirjallisuuskatsaus, poliisi.

ABSTRACT

Authors: A man as the perpetrator of intimate partner violence in Finland.

Type of thesis: Research based thesis.

Publicity: Public

Supervisor: Jani Niemi & Jari Saarnio

Degree: Bachelor of police services

The purpose of this thesis in bachelor of police services is to find reasons to violence made by men by using evolutionary criminology, go through different kinds of selection theories and forms of intimate partner violence. Also I inspect the state of intimate partner violence in today and tell about the role of the police and bring own thoughts to the phenomenon.

The research part of the thesis is made by using narrative literature review and finding literatures and analyzing reliable reports that are made of intimate partner violence in year 2021 and compare them together about similarities and differences. The thesis delimits the topic in such way that it doesn't take part in intimate partner violence made by women and its history. Analyzed reports are Finlands statistics, there are no interviews in thesis and it also doesn't take part about personality disorders in today's society.

About the results of the research can say that species evolution plays a huge role to the todays criminal behavior and in aggressive behavior in intimate relationships in men based on finding a partner and defending own honor. Aggressive behavior is also seen as sum from mans personal feature and environment in changing society. Intimate partner violence is still male-dominated and is partly hidden crime. In Finland, the role of the police in intimate partner violence is based on multi-authority cooperation, where police prevents further damages and solves crimes. Although, effective intimate partner violence is in the hands of other authorities services.

Pages: 34

Month and year of review: 2/2024

Keywords: Intimate partner violence, evolutionary criminology, species evolution, literature review, police.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimusmenetelmä.....	1
1.2	Luotettavuus.....	3
1.3	Aihe, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	4
1.4	Aikaisemmat työt aiheeseen liittyen.....	5
1.5	Käsitteet ja lyhenteet.....	5
2	EVOLUUTIOKRIMINOLOGIA JA LAJINKEHITYS OSANA MIESTEN VÄKIVALTA.....	6
2.1	Evoluutiokriminologian määritelmä.....	6
2.2	Lajinkehitys.....	6
2.3	Seksuaalisen omistajuuden tarve.....	7
2.4	Miesten välinen kilpailu ja ikä-jakauma rikoskäyttäytymisessä.....	8
2.5	Sosiaalinen asema.....	9
3	VALIKOITUMISTEORIAT OSANA RIKOSKÄYTTÄYTYMISTÄ.....	10
3.1	Yleistä valikoitumisteorioista.....	10
3.2	Itsekontrolliteoria.....	11
3.3	Biososiaaliset teoriat.....	12
3.4	Käyttäytymisgenetiikka.....	13
3.5	Leimaamisteoria.....	14
3.6	Oppimisteoria.....	15
3.7	Sosiaalinen paineteoria.....	16
4	TILASTOJA LÄHISUHDEVÄKIVALLASTA VUODELTA 2021.....	17
4.1	Lähisuhdeväkivalta 2021 (THL).....	18
4.2	Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot.....	19
4.3	Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 (Tilastokeskus).....	20
5	LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA SEN MUODOT.....	22
5.1	Henkinen väkivalta.....	22
5.2	Sosiaalinen väkivalta.....	23
5.3	Fyysinen väkivalta.....	23
5.4	Taloudellinen väkivalta.....	23
5.5	Seksuaalinen väkivalta.....	24
5.6	Uskonnon ja kunnian väkivalta.....	24
5.7	Vainoaminen.....	25
6	LÄHISUHDEVÄKIVALTA POLIISIN NÄKÖKULMASTA.....	25
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	26

8	POHDINTA	27
8.1	Arviointi.....	27
8.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	29
8.3	Toimenpide-ehdotukset	30
	LÄHTEET	31
	KUVIOT	33

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee miesten tekemän lähisuhdeväkivallan syntyjä, sen muotoja ja seurauksia. Työn tarkoituksena on saada tarpeeksi kattava kuvaus, mitkä syyt ovat johtaneet miehen käyttämään väkivaltaa lähisuhteissa ja millainen lähisuhdeväkivallan tila on nykypäivänä. Lisäksi otan esille poliisin ja muiden viranomaisten merkityksen roolia ilmiössä.

Lähisuhdeväkivalta on aina ollut keskeisenä rasitteena koko yhteiskunnalle. Se on laajasti tiedossa oleva ilmiö, johon on pyritty vaikuttamaan niin yksilö-, kunta- ja kaupunkitasolla. Ilmiöstä on informoitu paljon internetissä ja uhreja on myös avustettu parhaan mukaan. Lähisuhdeväkivalta on toisaalta myös piilorikollisuutta, koska uhrit eivät kykene kertomaan väkivallasta muun muassa pelon tai nöyryytyksen pelon vuoksi.

Kiinnostukseni aiheeseen tuli siitä jatkuvan uutisoinnin vuoksi Suomessa ja mietin, mikä saa miehen tekemään väkivaltaa muita ihmisiä ja hänelle tärkeitä ihmisiä kohtaan. Mieleeni tuli myös ajatus, että kuinka paljon evoluutiolla ja lajinkehityksellä on ollut osallisuutta miehen väkivallan syntyyn ja tässä ilmiössä. Kyse on kuitenkin ristiriidasta, missä tärkeimpiä henkilöitä vahingoitetaan väkivalloin miehen aloitteesta, vaikka läheisillä ei pitäisi olla tästä pelkoa. Vielä vahvemmin aiheen valinta varmistui, kun työharjoittelussani kohtasin pahoinpitelyitä, jotka tapahtuivat lähisuhteissa ja miehen käyttäytyminen näissä kiinnitti huomioni.

Koko opinnäytetyö toteutuu kirjallisuus- ja dokumentointikatsauksella. Aiheesta on hyvin kirjallisuutta saatavilla ja ilmiöstä on kirjoitettu hyvin paljon eri tietolähteissä, tärkeimpinä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja Tilastokeskuksen teettämässä raporteissa. Tämä on auttanut saavuttamaan itselleni kokonaiskuvaa, kuinka tietyt toistuvuudet tulevat esille miesten tekemissä lähisuhdeväkivalloissa. Aiheesta tehdyt tilastot ovat kuitenkin olleet pintaraapaisun omaisia, missä mies on todettu väkivaltaisemmaksi sukupuoleksi eri syineen, mutta tilastot ovat nykyajalle tehtyjä. Ne eivät kerro suoraan, mikä voi olla juurisyynä miesten väkivallalle. Juuri tähän kysymykseen haluan keskittyä.

Aiheen rajauksessa ei ole otettu kantaa naisten tekemään lähisuhdeväkivaltaan eikä sen historiaan evoluutiokriminologian kannalta, ei ole haastateltu ketään eikä opinnäytetyö ota kantaa nykyaikaisiin persoonallisuushäiriöihin evoluutiokriminologian kannalta.

1.1 Tutkimusmenetelmä

Kirjallisuuskatsaus on laadullisen ja määrällisen tutkimuksen ohella siirtynyt monimenetelmä tutkimukseksi, joka yhdistää laadullisen ja määrällisen tutkimustavan alkuperäistutkimuksia (Heikkinen

ym. 2005, 340, 343, viitattu Vilkka 2023, 12). Tavoitteena on saada syvempi ja laajempi käsitys valitusta aiheesta ja sen käsityksestä, menetelmistä, tuloksista ja johtopäätöksistä (Booth ym. 2022, 13; Machi & Mcevoy 2022, 211-212, viitattu Vilkka 2023, 12).

Kirjallisuuskatsaus on myös samalla tutkimustapa, jolla on tarkoitus alkuperäisen olemassa olevan tiedon tai olennaisen tiedon tiivistys aihepiirissä ja tuloksena tuottaa ennalta asetettuun tutkimuskysymykseen johtopäätöksiä ja luoda kokonaiskuva katsauksessa. Lisäksi katsauksen yhtenä tavoitteena voi olla tietyn ilmiön ymmärtäminen eri näkökulmien ja menetelmällisten lähestymistapojen avulla. (Vilkka 2023, 11-13.)

Kirjallisuuskatsausta kutsutaan teoriaosuudeksi opinnäytetyössä, missä esitellään työn tietoperusta. Opinnäytetyön tekijä osoittaa tällä tavalla tuntevansa aiheensa alueen, tehdyt tutkimukset ja ottaa nämä tuekseen opinnäytetyönsä teossa. (Kniivilä 2017, 87.)

Kirjallisuuskatsauksen tutkimusmetodeina voidaan pitää kurinalaisuutta, työn läpinäkyvyyttä, kriittisyyttä ja systemaattisuutta, jotka ohjaavat tutkijaa yhdistämään luotettavaa ja tarkoin valittua tietoa uudeksi tiedon tuottamiseksi. (Vilkka 2023, 13-16.)

Kirjallisuuskatsauksesta on neljä päätyyppiä, jotka ovat narratiivinen, integratiivinen ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Katsaustyyppiä valittaessa on otettava huomioon asetettu tutkimuskysymys, katsauksen tavoite, tarkoitus ja kohderyhmä. (Vilkka 2023, 19.)

Yleistämistä tavoitteleva narratiivinen kirjallisuuskatsaus, synonyyminaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus, käsittää jo olemassa olevien tutkimusten analysointia, ilmiön tiedostamista, sen keskeiset käsitteet ja käsitteiden suhteista toisiinsa. Sillä voidaan kuvata myös aiheen historiaa ja kehitystä sekä yhdistää epäyhtenäisiä tietoja tuottaakseen tiivistyksen tai uuden kokonaisnäkökuvan kokonaisuuden. (Kangasniemi ym. 2013, 293-295; Salminen 2011, 7, viitattu Vilkka 2023, 22.) Valitsin narratiivisen kirjallisuuskatsauksen, koska se katsaustyyppinä sopii parhaiten oman ilmiöni käsittelemiseen niin kirjallisesti kuin myös tiedonhaun puolesta.

Tavoitteena narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa on ilmiön ymmärtäminen ja sen kuvaileminen johdonmukaisesti ja vakuuttavasti. Katsaustyyppi on tiedonhaussa ja aineistojen valintakriteereissä vapaampi. Prosessi perustuu tutkijan oivalluksiin aineistojensa ymmärtämiensä asioiden yhdistämisen kautta. (Fan ym. 2022, 2,7, viitattu Vilkka 2023, 22.)

Kirjallisuuskatsauksessa käytetään kahta tiedonhakukriteeriä, jotka ovat aineiston kattavuus ja perusteellisuus verrattuna valittuun tutkimuskysymykseen (Valkeapää 2016, 56, viitattu Vilkka 2023, 95).

Kirjallisuuskatsauksen aineistoina toimivat muun muassa arvioidut opinnäytetyöt, väitöskirjat, tieteelliset artikkelit ja harmaa kirjallisuus. Harmaa kirjallisuus tarkoittaa muuta kirjallisuutta kuin vertaisarvioidut tutkimukset tai kirjallisuudet, esimerkiksi opinnäytteet, asiakirjat, mielipidevetoinen kirjallisuus ja julkisyhteisöjen tutkimukset ja raportit. (Vilka 2023, 33-34.)

Teoreettinen viitekehys auttaa lukijaa ymmärtämään lukemansa. Tietoa käsitellään tässä osiossa huolellisesti, koska työn lopun tulosten arvioinnissa omat havainnot ja päätelmät suhteutetaan tässä osiossa käsiteltyyn tietoperustaan. Teoriaosuuden luettuaan lukijalla pitäisi olla selkeä käsitys työn tietoperustasta ja niistä termeistä ja käsitteistä, joita työssä jatkossa käytetään. (Kniivilä 2017, 87.)

1.2 Luotettavuus

Kirjallisuuskatsauksissa on toteutettava ainakin laadunarviointia alkuperäistutkimusten laadunarvioinnilla ja kirjallisuuskatsauksen arvioinnilla, josta ensimmäinen käsittää jokaisen valitun artikkelin tai tutkimusten arvioinnin oman katsauksen kannalta olennaiset kohdat näkökulmasta, joka tukee tutkimusten asianmukaista toteutusta, omaa katsausta ja tutkimuskysymystä. (Efron & Ravid 2019, 95-96, viitattu Vilka 2023, 92-93.)

Tutkimukset valitaan kolmen näkökulman perusteella, jotka ovat a) artikkelin soveltuvuus katsaukseen, b) artikkelin ulkoiset tekijät ja c) artikkelin sisäiset tekijät (Booth ym. 2022, 166, viitattu Vilka 2023, 93).

Tutkimusten laadunarvioinnissa katsauksessa käytetään keskeisinä käsitteinä valideettia eli pätevyyttä ja reliabiliteettia eli luotettavuutta. Näiden avulla tavoitteena on arvioida tutkimusten sisäistä laatua, niiden positiivista tai negatiivista vaikutusta omaan katsaukseen ja sen tuloksiin kokonaisuudessa sekä tutkija saa itse päättää niiden kriittisyydestä. (Booth ym. 2022, 159, 166-167, viitattu Vilka 2023, 93.)

Alkuperäistutkimusten laadunarvioinnissa otetaan huomioon myös julkaisijan ja kirjoittajan tunnettavuus, unohtamatta kuitenkaan tunnettavuuden kriittisyyttä ja lähdekritiikkiä, kun tekstiä otetaan omaan kirjallisuuskatsaukseen. (Fink 2020, 27,56; Booth ym. 2022, 154; Sethares 2020, 100; Remington 2020, 52, viitattu Vilka 2023, 94.)

Kirjallisuuskatsauksessa eettisyys perustuu tieteellisen käytännön periaatteisiin, joka tarkoittaa yhteisten pelisääntöjen noudattamista esimerkiksi muiden kollegoiden tai tutkimuskohteen kanssa. Tietolähteet perustuvat oman alan tieteelliseen kirjallisuuteen ja muihin asianmukaisiin tietolähteisiin. Kirjallisuuskatsauksessa rehellinen ja vilpitön toiminta on välttämätöntä kunnioittaakseen alku-

peräistutkimuksen tutkijoita ja heidän tekemiään tutkimuksia. Sitä käytetään erityisesti lähdemerkinnöissä, kun viitataan kyseiseen teokseen ja kun tekstin sisältö sitä vaatii. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012, viitattu Vilka 2023, 99.)

Lähteiden luotettavuutta tarkastelen ja arvioin vielä laajemmin luvussa 8.2.

1.3 Aihe, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen aiheena on mies lähisuhdeväkivallan tekijänä Suomessa. Tavoitteeksi oli asetettu käsittelemään miehen väkivaltaisuuden juurisyitä evoluutiokriminologian, lajinkehityksen ja valikoitumisteorioiden näkökulmasta. Ajatuksena oli selvittää miehen taustoja, jotka korreloivat väkivaltaisuuteen. Tavoitteena oli lisäksi tuoda lähisuhdeväkivallan käsitettä yleisesti esille ja kertoa eri lähisuhdeväkivallan muodoista. Tavoitteena on myös tuoda poliisin näkökulmaa ja työtehtävää asiaan liittyen muiden viranomaisten kanssa. Lisäksi ajatukseni oli käydä opinnäytetyössäni läpi lähisuhdeväkivallan nykytilaa, sen ongelmia ja hoitomuotoja sekä miltä ilmiön tulevaisuus vaikuttaa.

Opinnäytetyöhön liittyvät lähtökohdat ja koko tietoperusta tutkimuskysymyksiin muodostuvat kirjallisista lähteistä. Muina lähteinä käytän erilaisia tutkimuksia aiheesta, muun muassa Terveysten ja hyvinvointilaitoksen ja Tilastokeskuksen teettämiä tilastoja lähisuhdeväkivallasta, lainsäädäntöä sekä evoluutioon, ihmisen persoonallisuuteen ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää kirjallisuutta. Loput lähteet tulevat avoimista lähteistä, joita pystyn hyödyntämään opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyössäni pääkysymykseni olivat:

Kuinka iso rooli evoluutiokriminologialla ja lajinkehityksellä on miesten väkivaltaisuuden syntyyn?

Mitkä ovat yleisimmät syyt miesten tekemään lähisuhdeväkivaltaan Suomessa?

Mitä lähisuhdeväkivallalle on tehtävissä nyt ja tulevaisuudessa?

Opinnäytetyössäni aiheen rajauksessa oli otettava huomioon, että lähisuhdeväkivallasta on tehty opinnäytetöitä Poliisiammattikorkeakoululla, mutta käsittäen yleisesti lähisuhdeväkivaltaa tai naisten tekemää väkivaltaa. Eteeni ei suoraan tullut lajinkehityksen tai evoluutiokriminologian näkemystä miesten tekemään väkivaltaan, jossa mietitään miehen väkivaltaa tältä osin, joten uskon tuovani työlläni hyvän lisän lähisuhdeväkivaltaan ilmiönä ja siitä käsitteleviin opinnäytetöihin. Lähisuhdeväkivaltaa tarkastelen myös vain Suomea käsittävin tilastoin, koska ilmiö olisi liian laaja, jos sitä ei rajattaisi tältä osin. Tarkoituksena työlläni ei ole poistaa lähisuhdeväkivaltaa, koska se on mahdotonta, mutta saada yhteiskunnalle tietoon miehen taipumuksista väkivaltaisuuteen lähisuhteissa.

1.4 Aikaisemmat työt aiheeseen liittyen

Lida Valajärvi (2022) on tehnyt Laurea-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyönään ”Rikollisuuteen vaikuttavat tekijät ja nuorisorikollisuus.” Valajärvi tutkii työssään kyseiseen aiheeseen vaikuttavia tekijöitä käyttäen hyödyksi kriminologiaa, oikeuspolitiikkaa ja erilaisia tutkimuksia aiheesta. Työ tehtiin kirjallisuuskatsauksena.

Tuuli Kellman (2020) on tehnyt Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyön aiheena ”Naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta ja Rikosuhripäivystys.” Tavoitteena työssä on saada tietoon kokemuksia lähisuhdeväkivallasta naisten näkökulmasta ja rikosuhripäivystyksen yleisyydestä. Teos sisältää myös käsitteen lähisuhdeväkivalta avaamisen, sen ilmenemismuotoja ja sen seurauksia uhrille. Tutkimus on toteutettu verkkokyselyllä lähisuhdeväkivallasta ja sen eri muodoista naisille kohdistettuna.

Jonna Soinvirta (2019) on tehnyt Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyön aiheena ”Ihminen käyttäytymisen takana.” Työssään Soinvirta selvittää aggressiivisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla vaikuttavia syitä. Hän käy teoksessaan läpi biologisia tekijöitä, elinympäristöön liittyviä tekijöitä sekä eri teorioita aiheestaan. Teos on tehty narratiivisena kirjallisuuskatsauksena.

1.5 Käsitteet ja lyhenteet

Kriminologia: Kriminologia tutkii rikoksia ja rikollisuutta yhteiskunnallisena ilmiönä. Kriminologia sanana muodostuu sanoista (crimen = rikos, logos = oppi), joka tarkoittaa rikoksesta oppia. (Laitinen & Aromaa 2005, 9-10.)

Lajinkehitys: Lajille on muodostunut lajin jatkuvuuden kannalta suotuisia käyttäytymismalleja ja ihmisen mielen ominaisuuksia luonnonvalinnan kautta (Kivivuori 2008, 50).

Valikoitumisteoriat: Teoria, jonka mukaan tietyn yksilökohtaisen ominaisuuden omaava henkilö ajautuu muita todennäköisemmin rikolliseksi (Kivivuori 2008, 90).

Lähisuhdeväkivalta: Tekijän ja uhrin välistä väkivaltaa, jotka ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa ja joka tapahtuu yleensä kodeissa tai jää piiloon. Tyypillisesti uhrin koko lähipiiri altistuu väkivallan vaikutuksille. (THL, lähisuhdeväkivalta.)

THL: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

ADD: Tarkoitteellisen toimijuuden tunnustin. Ihmismielen yleinen valmius tarkkailla uhkia ja vaaroja ja on yhteinen sosiaalisen kognition ominaisuus. (Kivivuori 2008, 110.)

2 EVOLUUTIOKRIMINOLOGIA JA LAJINKEHITYS OSANA MIESTEN VÄKIVALTA

2.1 Evoluutiokriminologian määritelmä

Evoluutiokriminologia tutkii, miten ihmisen lajinkehityksessä syntyneet käyttäytymis- ja kognitiiviset ominaisuudet liittyvät rikoskäyttäytymiseen ja sen kontrolliin (Kivivuori ym. 2018, 200). Siinä missä käyttäytymisgenetiikka tarkastelee yksilöiden eroja, evoluutiokriminologia erittelee, miten rikollisuusihtien piirteet kytkeytyvät kaikille ihmisille yhteisiin käyttäytymis- ja kognitiivisiin alttiuksiin. Näkökulmat eivät ole ristiriidassa vaan täydentävät toisiaan. (Kivivuori ym. 2018, 198.)

Evoluutiokriminologia ei kohdista huomiotaan nykyisiin rikoslakinormeihin vaan tutkii perustavampia alttiuksia, jotka modernissa yhteiskunnassa saattavat ilmetä kriminalisoituna käyttäytymisenä (Kivivuori ym. 2018, 198).

Evoluutiokriminologian mukaan alttius väkivaltaan on kehittynyt ihmislajille lajinkehityksessä luonnonvalinnan myötä, koska se on tietyissä tilanteissa edistänyt selviytymistä ja lisääntymismenestystä (Kivivuori ym. 2018, 198).

2.2 Lajinkehitys

Evoluutiokriminologialla selitetään yleisesti lajinkehityksen kautta miesten väkivaltaa. Väkiivalta on ihmislajin kehityksessä tullut oheiseksi miehen piirteeksi, koska väkivallalla on ollut osuutta lajin menestymisen kannalta ja evoluutio on luonut paremmin pärjääviä ja huonommin pärjääviä yksilöitä, jotka ovat mukautuneet silloiseen asemaansa eri tavoin, väkivallan ollessa yksi niistä tavoista.

Ihmisen mieli on saanut vaikutteita kautta aikojen olemalla vakavasti otettavien tutkijoiden mielestä vain yleisoppiva kone, johon kirjautuu sisältö kokemuksista yksilöllä. Evoluutiopsykologit ovat toisaalta mieltä, että ihmismieli on aina ollut olemassa ja se on aina sisältänyt monimutkaisia valmiuksia sosiaalisiin käyttäytymisiin, jotka tulivat esille luonnonvalinnoissa. (Kivivuori 2008, 51.)

Charles Darwinin evoluutioteorian mukaan lajit kehittyvät, kun populaatiossa on geneettistä vaihtelua ja eroavaisuuksia eri varianttien jälkeistuotossa. Tämä tarkoittaa sitä, että niillä, joilla on poikkeavuutta positiivisesti lajin kehityksen kannalta, tulee olemaan uusi adaptaatio, jota muut lajiin kuuluvat seuraavat. Nämä piirteet voivat olla esimerkiksi uusia käyttäytymismalleja, seksuaalisia valintoja tai mielen ominaisuuksia. Tämä tuottaa vahvempaa jälkeläiskantaa ympäristössä ja uusi versio pysyy elinvoimaisempana, kunnes sama adaptaatio toistuu. (Kivivuori 2008, 52.)

Evoluutiokriminologian mukaan yksi teoria miesten väkivallassa on käyttäytymisstrategiat. Kyseisellä strategialla tarkoitetaan tilannetta, missä yksilö muokkaa omaa käyttäytymistään vallitsevan

olosuhteen mukaisesti ja käyttää tätä strategiaa jatkossakin hyödykseen. Esimerkiksi henkilöllä voi olla taipumus toimia aggressiivisesti tilanteessa, missä muut reagoisivat päinvastoin eikä aggressiivinen henkilö etsi vaihtoehtoja, tilanteenmukaista käyttäytymistä. (Kivivuori 2008, 54.)

Vakaat käyttäytymisstrategiat ovat evoluutiokriminologian mukaan yksilön perintötekijöiden kopioita aiemman sukupolven käyttäytymisestä, joihin perimä pyrkii arvaamalla tuottamaan oikeanlaisen käyttäytymisstrategian yksilöön, koska sen kyseisen strategian käyttö on ollut tuotoksellista aiemmalta sukupolvelta. Arvaamisessa ei kuitenkaan ole mahdollista ottaa huomioon muuttuvaa ympäristöä. (Kivivuori 2008, 54.)

Ympäristöolot vaikuttavat yksilön käyttämään käyttäytymisstrategiaan ja muokkaavat sitä sen mukaan. Siten evoluutiokriminologian käyttäytymisstrategiat katsotaan olevan herkistyneinä valmiuksia oppia kyseisiä strategioita varsinkin ulkoisista vaikutuksista, eikä niitä ole asennettu valmiiksi ihmisen mieleen. (Kivivuori 2008, 54.)

2.3 Seksuaalisen omistajuuden tarve

Evoluutiokriminologia katsoo miesten kohdistaman väkivallan naiseen johtuvan miesten halusta kontrolloida naista ja hänen seksuaalisuuttaan. Kontrollointi ilmenee lievimmin mustasukkaisuutena ja kiinnostuksena naisen suhtautumisesta muihin miehiin. Käyttäytyminen viittaa perintötekijöihin aiemmilta sukupolvilta. (Kivivuori 2008, 64.)

Evoluutioympäristön myötä miehet ottavat keskimäärin suurempia riskejä, jotta sukunsa viimeiseksi päätyminen minimoituu ja joka selittää miesten aggressiivista käyttäytymistä. Toinen riski käyttäytymiseen on jälkeläistuotannon ennustettavuus vanhemmuudesta. Nainen voi olla varma, että hän on tulevan lapsen äiti ja he ovat geneettisesti sukua toisilleen. Miehet eivät kuitenkaan aina voi olla varma biologisesta isyydestään. (Kivivuori 2008, 63.)

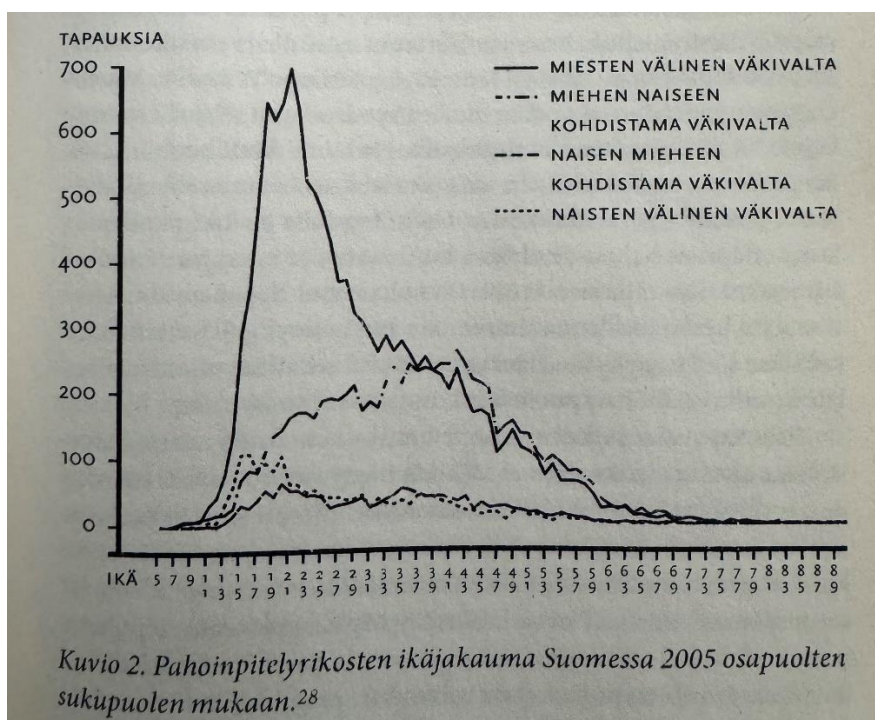
Kontrollin menettäminen parisuhteissa voi saada miehen tekemään voimakkaana tunnereaktiona spontaaneja ja äkillisiä tekoja hedelmällisyydessä oleville naisille, joita on väkivallan käyttö ja jopa hänen surmaamisensa. Teot voivat kuitenkin olla myös suunnitelmallisia ja odottavat tiettyä hetkeä. (Kivivuori 2008, 64-65.)

Jälkeistuotannon kannalta perintötekijöiden siirtyessä seuraavalle sukupolvelle voidaan ajatella, että se katkaistaan miehen tekemällä surmaamisella tai laajennetulla itsemurhalla. Kyseiset teot ovat kuitenkin ilmiön ääripäänä. Lajinkehityksen kannalta suuren määrän uhkaamisten on katsottu saavuttavan evoluutioympäristössä halutun lopputuloksen eli jälkeistuotannon saannin, eikä uhkauksia ole tarvinnut toteuttaa. (Kivivuori 2008, 66.)

2.4 Miesten välinen kilpailu ja ikä-jakauma rikoskäyttäytymisessä

Eri rikoksia mitattaessa on havaittu miesten olevan yliedustettuina rikosten osallistumiseen suhteessa naisiin ja erityisesti väkivaltaan ja vakaviin rikoksiin liittyen. Tilastoja analysoitaessa ja tarkastelemalla muista tietolähteistä riippumatta poliisin kirjaamiskäytäntöihin voidaan todeta, että miesten yliedustus rikoksissa on todellinen sukupuolten välinen käyttäytymisero, johon ei vaikuta pelkästään sosiaaliset erot tai muut käyttäytymiseen vaikuttavat eroavaisuudet. (Kivivuori 2008, 56.)

Yliedustetun väkivallan teko miehillä selitetään yleensä oppeina, joita mies on saanut nuorena kasvuympäristössään, missä väkivaltaa on katsottu positiivisin silmin tai nuoreen on pyritty vaikuttamaan vaihtoehtoisin menetelmin väkivallasta. Ilmiö on kuitenkin niin universaali, että se vaatii evoluutioteoreettista näkemystä. (Kivivuori 2008, 56.)

Kuva "Kuvio 2." Pahoinpitelyrikosten ikäjakauma Suomessa 2005 osapuolten sukupuolen mukaan. Lähde: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, rikosten teko tapojen seuranta- ja tutkimusrekisteri, viitattu Kivivuori 2008, 57.

Miehen ikä on suoraan verrannollinen siihen, missä iässä hän on taipuvaisin tekemään rikoksia. Nuorten miesten iässä väkivallan käyttö muita miehiä kohtaan on huipussaan, jonka jälkeen niiden tekeminen vähenee huomattavasti. Ikä-rikosjakauma on siten ainakin väkivallan osalta samanlainen riippumatta eri kulttuureista ja aikakausista. (Kivivuori 2008, 57.)

Taulukosta yhtäläistä on se, että miesten väliset väkivallat vähenevät 20:n ja 40:n ikävuoden välissä ja vastaavasti peilikuvamaisesti naisiin kohdistuva väkivalta yleistyy. Syynä on parisuhteiden luominen, jossa naiseen kohdistetaan enemmän väkivaltaa miehen toimesta ja miesten väliset kanssakäymiset luonnollisesti vähenevät sen myötä. (Kivivuori 2008, 58.)

Kriminologit Margo Wilson ja Martin Daly ovat havainneet, että miehillä väkivalta laukeaa helposti pienistä asioista, jonka taustalla on yleensä puolustautuminen omaa kunniaansa ja kasvojaan kohtaan. Tätä teoriaa selittää evoluutioympäristössä tapahtunut häviäjäksi leimautuminen, joka on koinut kohtalokkaaksi evoluutiossa. Tämän perusteella nykyiset miehet ovat kaikki sellaisten miesten jälkeläisiä, joilla oli peruste puolustaa vastaavanlaisia arvoja. (Kivivuori 2008, 58.)

Eräiden evoluutiokriminologien teorian mukaan nuorten miesten välinen kilpailu juontaa ajatuksen siihen, että nuorilla miehillä on taipumus pelätä olevansa sukunsa viimeinen. Se taas aiheuttaa sukupuolen sisäistä kilpailua muiden samassa iässä olevien miesten välillä enemmän kuin naisilla, kun tavoitteena on lisääntyminen. (Kivivuori 2008, 58.)

Teorian seurauksena miehistä on tullut lajinkehityksen tuotoksena ihminen, jolle on tullut psykologisia taipumuksia ja valmiuksia vastata aggressiivisesti kilpailuun ja riskinotto madaltuu sukukypsyysyteen tultaessa. Sukukypsyysyden saavutettua riskinoton hyödyt ovat korkeimmillaan, kun valitaan kumppania. Jos riskinottoa pitkitetään myöhemmälle iälle, riskit kasvavat liian suureksi hyödyn kustannuksella, kuten kuolemalla. Tätä peilaten miehet, joilla on jo jälkeläisiä, ottavat sen vuoksi huomattavasti vähemmän riskejä jälkeläisten suojelun vuoksi. Sen vuoksi myös ikärikosjakauman korkeimmat lukemat tulevat nuorille miehille, jotka eivät ole sitoutuneita mihinkään eikä heillä ole vastuuta kannettavana. (Kivivuori 2008, 58-59.)

2.5 Sosiaalinen asema

Terveys sosiologin Richard G. Wilkinsonin kehittämän teorian mukaan mailla on erilaisia terveyseroja, ja ne ovat suoraan yhteydessä tulojen erilaisessa jakautumisessa. Jos siis tulojen jakautuminen on tasaisempaa koko väestöllä, on väestö yleisesti terveempi ja päinvastoin, vaikka eri maiden kulttuureissa ja kuolinsyissä on eroavaisuuksia. (Kivivuori 2008, 69.)

Huonon tulotason tuoman sosiaalisen aseman heikkeneminen luo yksilölle lajinkehityksen mukaisen häpeän tunteen ja uhan kasvojensa menetyksestä. Lajinkehitys on istuttanut ihmismieleen sosiaalisen asemansa tarkkailun ja siten alimmissa elintasoissa olevat yksilöt pyrkivät estämään näiden asioiden menetyksiä reagoimalla aggressiivisena reaktiona, joka näkyy väkivallan käyttönä. Lajinkehityksen kannalta lyhytaikaiset stressireaktiot ovat luoneet edellytykset ja onnistumiset evoluutioympäristössä. Pitkäaikaisena vaikutuksena stressireaktio kuitenkin näkyy yksilön sosiaalisessa asemassa terveyden ja elämän lyhenemisenä. (Kivivuori 2008, 69.)

Sosiaalinen asema ei ole siten täysin riippuvainen rikosalttiudesta, vaan ihmisellä on oltava myös taipumus, esimerkiksi aggressio, joka tuottaa yhdessä sosiaalisen aseman kanssa rikoksien tekoon altistumisen. Temperamentin vaikuttaessa ihmisen sosiaalisen hierarkian asemoitumiseen, voidaan puhua sosiaalisesta valikoitumisesta. (Kivivuori 2008, 93.)

Käyttäytymisstrategiat ovat evolutionistisille rikollisuusteorioille tuottama laukaisevien ympäristötekijöiden korostus. Sosiaalisen aseman aiheuttama stressi purkautuu yksilössä annetussa ympäristöolossa yksilölle mielekkäinä käyttäytymistaipumuksina, ja kyseiset strategiat ovat osittain rationaalisesti valittua toimintaa mutta myös ei-tiedotettua käyttäytymistä. (Kivivuori 2008, 70.)

Isän puuttuminen tai poissaolo lapsen elämästä on olosuhde, joka tutkimusten mukaan kohottaa alttiuksia rikoskäyttäytymisen riskiin. Selityksenä pidetään huonompaa kontrollia perheen sisällä, kun vain toinen vanhemmista on vastuussa kontrollin pitämisestä. Myös perimän on katsottu altistavan lasta, kun isä on ollut alkoholisti tai impulsiivinen. (Kivivuori 2008, 72.)

Yllä olevaan havaintoon saadaan tukea tutkimuksesta (Koskinen ym. 2001), jossa tarkasteltiin vuonna 1966 syntyneiden pohjoissuomalaisen yksinhuoltajaperheiden poikien väkivaltarikollisuutta ja sen uusimista. Tutkimuksen tuloksesta selviää, että tekijän riski toistuvaan väkivaltarikokseen oli kahdeksankertainen yksinhuoltajaperheessä lapsen varttuessa murrosikänsä saakka ja viisinkertainen, kun äiti oli avioitunut myöhemmin lapsen syntymän jälkeen. (Laine 2014, 82.)

3 VALIKOITUMISTEORIAT OSANA RIKOSKÄYTTÄYTYMISTÄ

3.1 Yleistä valikoitumisteorioista

Valikoitumisteorioille on yhteistä se, että jokin vakaa tai pysyvä yksilön ominaisuus lisää rikoskäyttäytymisen riskiä, mutta tuo ominaisuus vaihtelee eri teorioissa (Kivivuori 2008, 99).

Valikoitumisteoriat painottavat kahta seikkaa: suhteellisen vakaata yksilökohtaista taipumusta monimuotoiseen ja erikoistumattomaan rikoskäyttäytymiseen sekä sen aiheuttamaa sosiaalista reaktiota, joka osaltaan ruokkii yksilön käyttäytymistaipumuksen jatkuvuutta (Kivivuori 2008, 126).

Rikoskäyttäytymisen selitykset eivät sulje toisiaan pois, vaan ne täydentävät toisiaan. Ne ovat myös erilaisia näkökulmia samoihin prosesseihin. Yhteensopivuus pätee laajemminkin. Evoluutiokriminologian käyttäytymisstrategiat ja valikoitumisnäkökulman tutkimat vakaat yksilötaipumukset nimittäin johtavat siihen, että yksilö päätyy tai hakeutuu tilanteisiin, joissa sosiaaliset syyprosessit pääsevät jylläämään. (Kivivuori 2008, 363-364.)

Tarkoituksena on seuraavaksi eritellä klassisia valikoitumisteorioita, joilla on katsottu olevan vaikutusta rikoskäyttäytymisen syntyyn. Kyseiset teoriat eivät ole tyhjentäviä.

3.2 Itsekontrolliteoria

Kontrolliteorian mukaan kaikki ovat potentiaalisia rikollisia, ja kaikilla on taipumus hyvään ja pahaan. Rikoksiin ajautuvat kuitenkin vain ne, jotka eivät ole riippuvaisia konventionaalisista ihmissuhteista ja sosiaalisista yhteisöistä, joita ovat perhe, koulu, naapurusto, työyhteisö ja muut vastaavat kontrollia harjoittavat yhteisöt. Kontrolliteoria ei kysy, miksi jotkut tekevät rikoksia, vaan miksi kaikki eivät tee rikoksia. (Laitinen & Aromaa 2005, 64.)

Rikoksen motiivina voi olla esimerkiksi taloudellisen hyödyn saavuttaminen tai kosto. Itsekontrolli on pikemminkin este toimijan ja rikoksen tuoman hetkellisen hyödyn välillä: jos ihmisellä on vahva itsekontrolli, hän pysähtyy todennäköisemmin harkitsemaan toimintansa pitkän tähtäimen seurauksia. (Kivivuori ym. 2018, 147.)

Itsekontrolliteorian mukaan tekijä ei välitä rikollisten tekojen pitkän tähtäimen kielteisistä seurauksista tai muiden ihmisten reaktioista eikä valtion asettamista seuraamuksista. Heikko itsekontrolli kuvastaa myös yksilön ominaisuutta tai piirrettä, jossa ei oteta huomioon tai ei välitetä kiinnijäämisen riskiä. Tehdyt rikokset viittaavat mielihalujen toteuttamiseen ilman sen suurempia ennakkosuunnitelmia ja ne ovat yksinkertaisia. (Kivivuori 2008, 98-99.)

Heikko itsekontrolli vastaa välittömään tarpeentyydytykseen rikoksista ja ne on katsottu heikon itsekontrollin silmin olevan helppoja ratkaisuja ilman raskasta työtä tai seurauksia. Alhainen itsekontrolli viittaa siten ahkeruuden ja sinnikkyuden puutteeseen. Rikokset ovat heikolle itsekontrollin omaavalle jännittäviä, riskialttiita ja tehdyt rikokset aiheuttavat usein kipua tai haittaa uhrille. Heikko itsekontrolli siten viittaa myös itsekeskeisyyteen ja piittaamattomuuteen. (Kivivuori ym. 2018, 147.)

Itsekontrollin hyvänä perustana toimii kasvatuksen korostaminen itsekontrolliteorian esittelijöiden, yhdysvaltalaisen kriminologian Gottfredsonin ja Hirschin, mukaan vuonna 1990, joiden kehittämä kyseinen teoria oli. Erityisen tärkeänä he pitivät johdonmukaisuutta perheiden kasvatuskäytännöissä. (Kivivuori ym. 2018, 152.)

Ominaisuus on melko pysyvä ja se kehittyy perimän ja ympäristön vuorovaikutuksessa sekä se saa erilaisia muotoja elämänkaaren varrella: lapsuudessa alhainen itsekontrolli saattaa ilmetä tönimisenä ja kiukutteluna, nuoruusiässä näpistelemisenä ja aikuisena massiivisena päihteiden käyttönä ja vakavampina rikoksina. (Kivivuori ym. 2018, 153-154.)

Psykologinen tutkimus on tarkentanut heikon itsekontrollin määritelmää, ja nykyään se nähdään lyhytnäköistä ja impulsiivista käyttäytymistä selittävänä temperamenttiirteenä (Kivivuori ym. 2018, 148).

3.3 Biososiaaliset teoriat

Biososiaaliset teoriat tarkastelevat hermoston anatomisia rakenteita ja fysiologisia prosesseja, jotka vaikuttavat muun muassa temperamenttiin, käyttäytymisen kehitykseen ja kognitiivisiin kykyihin ja ovat siten yhdistelmä ympäristöä ja yksilökohtaista ominaisuutta ja joista seuraa rikosalttiutta. (Kivivuori 2008, 105.)

Syntymästä saakka ihmisten aivot kehittyvät ja ovat alttiita ulkoisten virikkeiden vaikutukselle ja sen myötä muokkaantuvat sosiaalisten toimintojen kautta vaadittavalle tasolle. Kaltoinkohtelut lapsuudessa kuten hylkäämisen kokemukset tai väkivalta muokkaavat aivojen tunne-elämän kokemusta, joka johtaa motiivien kehittymisen aggressiivisemmaksi, mutta eivät ole yksinomaan psykososiaalisia. (Kivivuori 2008, 110.)

Kognitiiviset taidot ovat lajinkehityksessä olleet lajin säilymisen kannalta avainasemassa, kun aistit ovat olleet läsnä uhkien tarkkailussa ja ennakoimisessa (Kivivuori 2008, 110). On ollut lajin kannalta parempi erehtyä liiallisen vaaran kuin liiallisen turvallisuuden suuntaan. Tämän myötä aivojen ADD on yliherkkä ja se pyrkii vaikuttamaan tilanteisiin siten, että yksilö, esimerkiksi väkivallan kokenut lapsi, mieltää sosiaalisissa tilanteissa kielteisyyttä, uhkaa ja oireilee siksi aggressiivisesti. (Kivivuori 2008, 110.)

Sukupuolen ja rikoskäyttäytymisen yhteys on yksi kriminologian systemaattisimmista havainnoista; keskimäärin miehet tekevät naisia enemmän rikoksia. Suurimmillaan ero on vakavissa väkivaltarikoksissa: esimerkiksi suomalaisista henkirikoksista lähes 90 prosenttia on miesten tekemiä. Erot miesten ja naisten aivojen rakenteissa voivat osaltaan selittää sukupuolten eroja esimerkiksi tunteiden säätelyssä ja toiminnanohjauksessa, jotka vaikuttavat rikoskäyttäytymiseen. (Kivivuori ym. 2018, 190.)

Useissa tutkimuksissa on todettu, että rikoksia tekevien ihmisten lepopulssi on keskimääräistä hitaampi. Neljänkymmenen tutkimuksen tuloksia vertaillut meta-analyysi osoitti, että yhteys ei ollut riippuvainen henkilöiden sukupuolesta. Hitaan lepopulssin on katsottu olevan yksi parhaiten replikoiduista eli tieteellisissä kokeissa toistetuista, helpoimmin mitattavista ja lupaavimmista biologisista antisosiaalisen ja aggressiivisen käyttäytymisen korrelaateista. (Kivivuori ym. 2018, 190-191.)

Kriminologi Adrian Rainen kehittämän lepopulssin ja rikosalttiuden yhtenäisyys kertoo, että ulkoiset ärsykkeet eivät vaikuta rikosaktiivisiin henkilöihin heidän hitaan lepopulssinsa ansiosta. Hidas lepopulssi on yhteydessä sukupuolien väliseen rikollisuuseroon, missä miehellä on naista keskimäärin matalampi leposyke. (Kivivuori 2008, 106.)

Hitaan leposykkeen myötä yksilö on pelottomampi ja oppii sosiaalisia sääntöjä huonommin jähmeämmän autonomisen hermoston vuoksi toisinkuin tavallisen leposykkeen omaavat. Pelottomuus on kuitenkin vain yksi muoto hitaasta lepopulssista ja kehon rauhallisuus voidaan kokea stressinä ja jota halutaan nostattaa korkeammalle joko rikollisin tai laillisin keinoin. Hidas leposyke ja rikosalttius on riippumaton eri kulttuureista ja niiden yhteyttä on havaittu myös eläinlajeilla, joten kyse voi olla myös evoluutioteorian syntyneestä käyttäytymisstrategiasta. (Kivivuori 2008, 106-108.)

Mielenterveysongelmien ja rikollisuuden yhteyden tutkimus kuuluu biososiaalisen kriminologian kenttään sen vuoksi, että useiden mielenterveyden häiriöiden taustalla vaikuttavat perinnölliset tekijät. Muun muassa Suomessa skitsofreniaa sairastavien on katsottu tekevän väkivaltarikoksia huomattavasti enemmän muuhun kansaan verrattuna. Riski kasvaa suureksi päihteiden käytön kanssa. (Kivivuori ym. 2018, 191-192.)

3.4 Käyttäytymisgenetiikka

Käyttäytymisgenetiikka tutkii geneettisten tekijöiden vaikutusta rikosalttiuteen (Kivivuori ym. 2018, 200).

Asiaa on pohdittu siitä näkökulmasta, että aikaisemmin on mielletty lapsen oppivan vanhemmiltaan käyttäytymistapoja. Pohdintaan on kuitenkin myöhemmin otettu perimän vaikutus lapseen riippumatta muista ympäristötekijöistä ja kasvatustavoista, koska perintötekijät tulevat suoraan vanhemmilta. (Kivivuori 2008, 113.)

Yhdysvaltalaisen kriminologin Anthony Walshin mukaan geenit voivat kehittää piirteitä, jotka korreloivat rikoskäyttäytymisen kohottavana vaikuttimena neurohormonaalisten prosessien kautta eri tilanteissa ja ympäristöissä (Kivivuori 2008, 113).

Käyttäytymisgenetiikassa on keskitytty perimän ja ympäristön vuorovaikutukseen ja niiden korrelaatiosta. Korrelaatio tarkoittaa tässä sitä, miten perimä vaikuttaa yksilön todennäköisyyteen altistua jollekin ympäristötekijälle. Korrelaatio jaetaan passiiviseen, reaktiiviseen ja aktiiviseen korrelaatioon. (Kivivuori 2008, 116.)

Perimän ja ympäristön passiivisellä korrelaatiolla tarkoitetaan vanhempien perimän ja ympäristön yhteisvaikutusta lapseen. Ympäristötekijät voivat olla esimerkiksi kasvuoloihin tai tuloihin liittyviä. (Kivivuori 2008, 116.)

Perimän ja ympäristön reaktiivisella korrelaatiolla tarkoitetaan muiden ihmisten reaktioita perinnöllisiin taipumuksiin ja se on perimän ja ympäristön yhteisvaihtelua (Kivivuori 2008, 116). Esimerkiksi aggressiivinen käyttäytyminen voi aiheuttaa aggressiivisia reaktioita toisissa ihmisissä ja siten vahvistaa geneettisiä taipumuksia jatkoon (Kivivuori ym. 2018, 196).

Perimän ja ympäristön aktiivisella korrelaatiolla tarkoitetaan yksilössä määräytynyttä taipumusta hakeutua tai päätyä tietyntyyppisiin ympäristöolosuhteisiin ja luo temperamentillaan oman ympäristönsä (Kivivuori 2008, 117). Ihmisen ajautuessa konflikteihin tai muihin epäsuotuisiin tilanteisiin elämässä, voidaan ajatella sen johtuvan geneettisten taipumusten kohonneena riskinä käytökseen (Kivivuori ym. 2018, 195).

Sosiaalisen kontrollin puuttuessa ympäristöistä, ne päästävät perinnölliset vaikutukset tulemaan esille voimakkaammin, koska siellä yksilön on mahdollista ilmaista yksilökohtaisia erojaan. urbaanit olot täten tarjoavat enemmän tilaisuuksia yksilölle valita mieltymysten mukaisia ympäristöjä ja yksilön käyttäytymiset täten heijastavat enemmän yksilökohtaisia eroja alttiuksissa. (Kivivuori 2008, 119.)

Biologisen perinnöllisyyden ja sen tutkimisesta ei kuitenkaan pidä unohtaa kulttuuriset ja yhteiskunnalliset selitykset. Interventioiden kehittämisessä on kuitenkin tärkeää myös ottaa huomioon perimän ja ympäristön vuorovaikutus. (Kivivuori ym. 2018, 199.)

3.5 Leimaamisteoria

Leimaamisteoria tutkii henkilön alttiuksia uusille rikoksille sosiaalisen reaktion perusteella (Kivivuori ym. 2018, 184).

Leimaamisteorian mukaan rikollisuuteen kohdistuva sosiaalinen kontrolli lisää rikosalttiutta kahden mekanismin kautta. Ensinnäkin rikosleima vaikuttaa yksilön identiteettiin siten, että rikolliseksi määritellystä tulee itsensä toteuttava ennustus. Toiseksi rikolliseksi leimaaminen johtaa muiden henkilöiden torjuntaan. Näin leimatun on vaikeampaa muodostaa sosiaalisia siteitä normaaleihin, lainkuuliaisuutta tukeviin instituutioihin kuten työhön tai parisuhteeseen. (Kivivuori 2008, 363.)

Leimaamisteorian käsitteet primaarinen poikkeavuus ja sekundaarinen poikkeavuus viittaavat juuri identiteettimuutokseen. Primaarinen poikkeavuus tarkoittaa norminrikkomuksia, jotka eivät ole vaikuttaneet rikkeiden tekijän identiteettiin. Sekundaarinen poikkeavuus syntyy, kun muiden ihmisten reaktiot alkavat vaikuttaa rikoksentekijän identiteettiin. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

Leimaamisteorian mukaan sosiaalisen torjunnan muodot ajavat rikollista pysymään rikollisessa elämänpiirissä. Myös virallinen seuraamusjärjestelmä harjoittaa sosiaalista torjuntaa varsin konkreetti-

sesti. Rikollinen voidaan sulkea vankilaan, minkä vuoksi hän ei voi osallistua täysvaltaisesti normaalien sosiaalisten instituutioiden toimintaan, tai hän voi menettää rahaa sakkojen takia. (Kivivuori ym. 2018, 183.)

Leimaamisteorian mukaan rikolliseen iskostuva leima johtaa rikollisen ura jatkumiseen, koska muut ihmiset alkavat torjua leimattua yksilöä (Kivivuori 2008, 284). Jotkin yksilöt tai ryhmät voidaan luokitella eri syistä rikollisiksi, ja tällainen leimaaminen tai leimautuminen sitten vahvistaa yksilön tai ryhmän rikollisia piirteitä. Usein vain muut rikolliset hyväksyvät lainrikkokojen seuraansa. Tuntiessaan itsensä rikolliseksi alkaa asianomainen käyttäytyä häneen suunnattujen odotusten mukaisesti. (Laitinen & Aromaa, 66.)

Erilaisten selittelyjen käyttö lakia rikottaessa liittyy niin ikään siihen, että tekijä ymmärtää ja tietää teon olevan lain kieltämä ja muiden paheksuma; kiellolla on aitoa voimaa, jonka kumoamiseen tarvitaan selittelyjä. Vastaavasti lain noudattamista tukevat käsitykset ja uskomukset vähentävät rikosalttiutta. (Kivivuori 2008, 285.)

Usein kyse on siitä, että yksilöt ikään kuin odottavat tulevansa torjutuiksi ja rangaistuiksi, ja todelliset rangaistukset vahvistavat heidän odotuksensa ja lisäävät heidän katkeruuttaan (Kivivuori 2008, 286).

Leimautuminen rikolliseksi johtuu siis a) yksilön alttiudesta käyttäytymiseen, joka herättää muissa reaktioita, b) valikoivasta tavasta, jolla muistimme käsittelee sosiaalista informaatiota ja c) kulttuurin tuomitsevuudesta ja arvoista (Kivivuori 2008, 295).

3.6 Oppimisteoria

Kriminologisen oppimisteorian mukaan rikollisuutta selittää altistuminen oppimisprosesseille, joissa opitaan rikosmyönteisiä asenteita ja rikosten tekemisen tekniikoita. Oppimisprosessi nojaa normaalisiin mekanismeihin kuten palkintoihin ja rangaistuksiin, matkimiseen ja sijaisoppimiseen eli toisten saamista palkinnoista ja rangaistuksista oppimiseen. (Kivivuori ym. 2018, 180.)

Amerikkalaisen kriminologin Edwin H. Sutherlandin mukaan yksilöstä tulee rikosaktiivinen, koska hän oppii enemmän rikosten teolle suotuisia kuin kielteisiä määritelmiä. Usein määritelmiä opettavat läheiset, ystävät ja kaverit, mutta niitä voi oppia muualtakin, esimerkiksi tiedotusvälineistä ja nykyisin erityisesti sosiaalisesta mediasta. Oppimisen tehoon vaikuttaa se, kuinka usein rikollisuutta suosiville määritelmiä altistuu, mikä on altistumisen kesto, missä iässä altistuu ja miten intensiivistä altistuminen on. (Kivivuori ym. 2018, 173-174.)

Oppimisteorian kehityksessä voidaan havaita teoreettista yhdentymistä: sosiologinen ja psykologinen näkökulma ovat lähestyneet toisiaan (Kivivuori ym. 2018, 174).

Myöhemmin kriminologit Robert Burgess ja Ronald Akers kehittivät 1960-luvulla oppimisteoriaa tuomalla esille, miten rikolliseksi oppimisen prosessi tapahtuu. Kehityksen tuloksesta alettiin käyttää myöhemmin nimitystä sosiaalisen oppimisen teoria. Akersin mukaan kyseinen oppiminen rikollinen ja poikkeava käyttäytyminen tapahtuu samojen kognitiivisten ja käyttäytymismekanismien kautta kuten lakia noudattavaa käyttäytymistäkin. Erona on vain opitun käyttäytymisen suunnassa, sisällössä ja tuloksessa. (Laine 2014, 135-136.)

Oppimisen olennaisia mekanismeja ovat palkinnot ja rangaistukset. Ihmiset todennäköisesti jatkavat toimintaa, josta he saavat myönteistä palautetta, ja vähentävät toimintaa, josta he saavat kielteistä palautetta. (Kivivuori ym. 2018, 181.)

Se, että ihmisellä on rikoksia tekeviä ystäviä, on tutkimusten mukaan yksi vahvimista rikollisuuden riskitekijöistä. Mistä tämä ystävien ja kaverien keskinäinen korrelaatio johtuu? Taustalla on kolmenlaisia mekanismeja. Ensiksikin muut ihmiset torjuvat seurastaan rikosaktiivisia, impulsiivisia ja päihdehakuksia ihmisiä. Siten he ”jäyvät toisilleen”, vaikka eivät sitä edes haluaisikaan. Toiseksi rikosaktiiviset henkilöt hakeutuvat aktiivisesti itsensä kaltaisten henkilöiden seuraan. Kolmas mekanismi käynnistyy näiden kahden mekanismin jälkeen tai niiden ”päälle”: kun ihminen on ajautunut tai hakeutunut rikosaktiiviseen ryhmään, siellä käynnistyy oppimismekanismeja, jotka entisestään altistavat häntä rikollisuudelle (Kivivuori ym. 2018, 178.)

Akersin ja Burgessin teoriaa ovat myös kehittäneet Albert Bandura, psykologi Gerald Patterson, B.F. Skinner ja John B. Watson, Robert Sampson ja John Laub (Laine 2014, 136-138). Kaikki edellä mainitut ovat tuoneet omaa näkökulmaansa teorian kehittämiseen ja kritisoineet tiettyjä osia muiden näkökulmissa.

3.7 Sosiaalinen paineteoria

Paineteorian mukaan rikosmotivaatio selittyy sillä, että yksilö pyrkii vaurauteen, mutta taloudelliset ja rakenteelliset olosuhteet eivät mahdollista tavoitteen toteutumista. Myös muut kielteiset elämäkokemukset voivat luoda turhautumista, joka ilmenee rikoksina. (Kivivuori 2008, 361.)

Sosiaalisen paineen teoria voidaan jakaa kahteen tyyppiin: klassiseen ja yleiseen (Kivivuori ym. 2018, 156).

Robert K. Mertonin artikkeli ”Social Structure and Anomie” julkaistiin alun perin vuonna 1938 American Sociological Review-lehdessä, mutta kriminaalipolitiikan ytimeen se nousi 1960-luvulla yhdysvalloissa. Mertonin teorian keskeisenä selittävänä tekijänä on ristiriita kulttuurisesti määrittynyiden, taloudellista vaurastumista koskevien ihanteiden tai päämäärien sekä niiden saavuttamisen konkreettisten mahdollisuuksien välillä. (Kivivuori ym. 2018, 156.)

Mertonin mukaan keinojen ja päämäärien ristiriitaan voi sopeutua eri tavoin. Hän erittelee ihmiset teoriassaan ryhmiin sen mukaan, hyväksyykö yksilö yhteiskunnassa vallitsevia legitimiin vaurastumisen keinoja tai ylipäättään vaurastumista päämääräkseen. Rikollisuus on ratkaisu, jossa henkilö kyllä hyväksyy vaurastumisen päämääräkseen mutta hylkää lailliset keinot. (Kivivuori ym. 2018, 156.)

Siinä missä paineteorian aikaisemmat muotoilut olivat luonteeltaan makrososiologisia ja korostivat yleisiä yhteiskunnallisia olosuhteita rikollisuuden vaihtelun syynä, Robert Agnew'n yleinen paineteoria keskittyy selkeämmin yksilöä koskeviin psykososiaalisiin mekanismeihin (Kivivuori ym. 2018, 157).

Agnew hahmottaa teoriassaan kolme paineen tai turhautumisen lähdettä, jotka voivat aiheuttaa rikollisuutta. Ensimmäinen turhautumisen lähde, odotettu tai koettu epäonnistuminen myönteiseksi arvioitun päämäärän tavoittamisessa, vastaa klassisessa paineteoriassa esitettyä. Agnew'n mukaan turhautumista voi kuitenkin aiheuttaa myös tärkeänä pitämisen asian menettäminen sekä kielteisten ärsykkeiden kokeminen. (Kivivuori ym. 2018, 157.)

Kyselytutkimuksessa käytetyt mittarit konkretisoivat sitä, mitä kielteisillä ärsykkeillä tarkoitetaan: esimerkiksi kansainvälisessä nuorisorikollisuuskyselyssä paineteoria mittari sisältää kysymyksiä vanhemman kuolemasta tai sairaudesta, vanhemman alkoholiongelmasta ja vanhempien välisistä kiistoista ja väkivallasta. Paineteoreettinen hypoteesi siis on, että tällaisia elämäntapahtumia kokevat nuoret syyllistyvät muita useammin rikoskäyttäytymiseen. Mittari havainnollistaa sitä, että yleisessä paineteoriassa rikollisuutta aiheuttavien paineiden kirjo kattaa muitakin elämän ongelmia kuin taloudellisen eriarvoisuuden. (Kivivuori ym. 2018, 157.)

Empiirisessä tutkimuksessa paineteorian rooli on nykyään aikaisempaa pienempi, eikä se ole saavuttanut valta-asemaa elämänkaarikriminologian kentällä. Käytännön kriminaalipolitiikassa on kuitenkin yhä vallalla ajatus huono-osaisuuden rikollisuutta aiheuttavasta vaikutuksesta, ja viimeaikaiset empiiriset tutkimukset osoittavat koulutuksen puutteen, työttömyyden ja ylivelkaantumisen olevan edelleen ongelma rikosaktiivisessa väestössä Suomessa. (Kivivuori ym. 2018, 163.)

4 TILASTOJA LÄHISUHDEVÄKIVALLASTA VUODELTA 2021

Lähisuhdeväkivalta on mittakaavaltaan niin iso ilmiö, että oikeanlaista, suuntaa antavaa ja ajantasaista tietoa sen tilasta on kerätty tilastoiksi eri järjestelmiin ja joka on julkista tietoa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekee kahden vuoden välein raportin lähisuhdeväkivallasta, johon se kerää tutkimustilastoa lähisuhteissa tapahtuneista pahoinpitelyistä, seksuaaliväkivalloista ja niihin liittyvistä palvelutoimista. Raportti pitää sisällään myös lähisuhdeväkivallasta johtuneita tappoja,

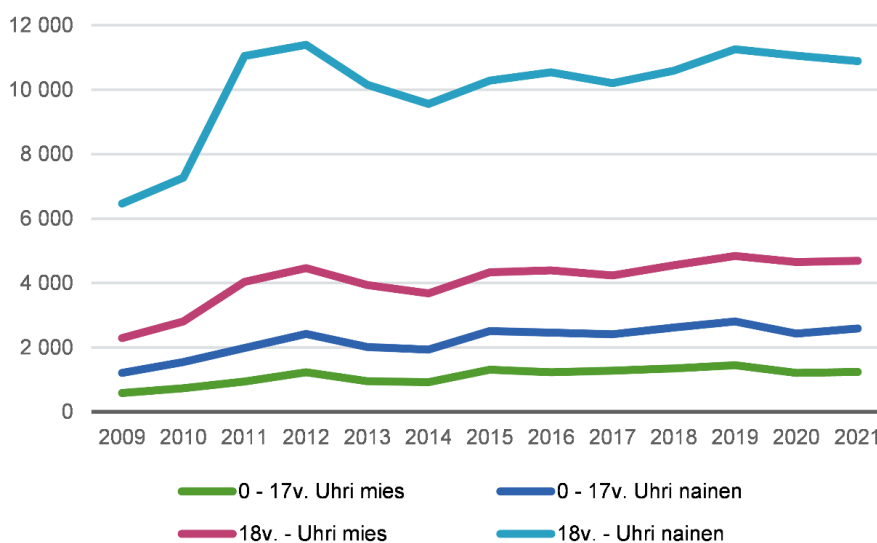
murhia tai surmia. Otan tarkasteluun vuoden 2021 lähisuhdeväkivallan yleiset tulokset, lähisuhdeväkivallan ja kerron myös naisiin kohdistuvista parisuhdetapoista. Parisuhdetapot siksi osaksi lähisuhdeväkivaltaa, koska koen sen olevan havainnollistava ääripää lähisuhdeväkivallasta.

Tilastokeskus teettää sivullaan raportin sukupuolistuneesta väkivallasta ja lähisuhdeväkivallasta Suomessa kokoamalla teemaa käsittelevät Tilastokeskuksen tilastot ja julkaisut yhteen. Tämä on erillinen hanke, joka käyttää eri tilastoja kuin esimerkiksi rikos- ja pakkokeinotilastoja. Vuoden 2021 raportista otan esille yleiset tulokset, parisuhdeväkivallan ja siitä fyysisen väkivallan kokemukset tarkasteluun, vaikka raportti pitää sisällään paljon muutakin väkivaltaa.

Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä tilastoista käyn tarkemmin luvussa 7.

4.1 Lähisuhdeväkivalta 2021 (THL)

Vuoden 2021 lähisuhdeväkivallan raportista todettiin, että naiset ja tytöt kärsivät lähisuhdeväkivallasta edelleen eniten sekä seksuaaliväkivallan uhrin kokevat usein myös muuta väkivaltaa lähisuhhteissa. Raportissa kuitenkin huomattiin, että yleisesti lähisuhdeväkivalta laski hieman vuoteen 2020 verrattuna, naisiin kohdistuneiden väkivaltojen laskiessa 3,3 prosenttia ja miesuhrien 5,2 prosenttia. Raportti kuitenkin kertoo, että alaikäisiin kohdistunut väkivalta kasvoi melkein 7 prosenttia.

Kuvakaappaus toisesta lähteestä "Kuvio 2." Pari- ja lähisuhdeväkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan, vuosina 2009-2021. Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Lähisuhdeväkivalta 2021.

Raportissa parisuhdekumppaniin kohdistuvien henkirikosten lukumäärä oli 10, joista yhdeksän kohdistui naisiin ja yksi miehiin. Pari- ja lähisuhteessa tehdyt henkirikoksien lukumäärä oli puolestaan 28, joista uhreina oli 16 naista ja 12 miestä. Päihtyneisyys uhrien ja tekijöiden osuuksien välillä on

raportin mukaan laskenut merkittävästi viimeisen 10 vuoden aikana ja tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuneet surmat liittyvät entistä enemmän erotilanteisiin lähisuhteissa ja naiset ovat yleisesti enemmän uhreja lähisuhteiden henkirikoksissa, ja sukupuoliero on säilynyt suurena kaikissa ikäluokissa. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvien palveluiden, muun muassa turvakotien, ja niihin osallisina olevat asiakasmäärät laskivat koronaepidemian aikana, jonka jälkeen se lähti uudestaan nousuun, saavuttaen asiakasmäärän koostuvan naisista 91 prosenttia ja miehistä yhdeksän prosenttia. SERI-tukikeskuksen asiakasmäärät kasvoivat joka vuosi, vaikka korona-ajan pahimpina kuukausina se pysyi normaalina.

Raportissa olevan kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan käy myös ilmi, että vuonna 2021 vain noin kuusi prosenttia naisista ilmoitti väkivallasta tai sen uhasta lähisuhteissa. Prosentit ovat hyvin alhaiset ja korostavat ajatusta todellisuudeksi, että lähisuhdeväkivalta on isosti piilorikollisuutta, joka ei tule viranomaisen tietoon. Syitä ilmoittamatta jättämiselle on monia. Naiset voivat esimerkiksi kokea tilanteessa häpeää, pelkää miestä tai mies kontrolloi naista uhkailemalla.

4.2 Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin ja Itä-Suomen yliopiston yhteisessä VN TEAS-hankkeessa ”Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy” (Suonpää ym. 2023) on selvitetty naisiin kohdistuvien, parisuhdekumppanin tekemien henkirikosten piirteitä ja sen riskitekijöitä. Tilastot kerättiin vuosien 2011-2018 tilastoista henkirikollisuuden seurantajärjestelmää hyväksi käyttäen. (Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (KRIMO), Poliisiammattikorkeakoulun ja Poliisihallituksen yhteishanke, käynnistetty kesäkuussa 2002.)

Hankkeesta selvisi, että yli puolella (53 %) naisiin kohdistuvissa parisuhdetapoissa tekijällä oli aikaisempaa rikostaustaa ja tuomioita sekä näistä 33 prosentilla nimenomaisesti väkivaltatuomioita. Uhreilla toisaalta vastaavat luvut olivat 24 prosenttia aiemmista tuomioista ja väkivaltatuomioista yhdeksän prosenttia. Tutkinnassa selvisi, että jo yli puolessa tapauksista tekijä oli jo tehnyt aiempaa väkivaltaa tai uhannut sillä parisuhdekumppaniaan ennen kumppanin kuolemaan johtanutta henkirikosta. Vastaavasti uhrin harjoittamaa samaa väkivaltaa tai sen uhkaa tekijää kohtaa oli merkittävästi harvinaisempaa, väkivallan ollessa 18 prosenttia ja sen uhka 11 prosenttia tapauksista. Huomionarvoista kuitenkin on se, että aikaisemmat väkivallat ja sen uhkaukset ovat usein jääneet uupumaan.

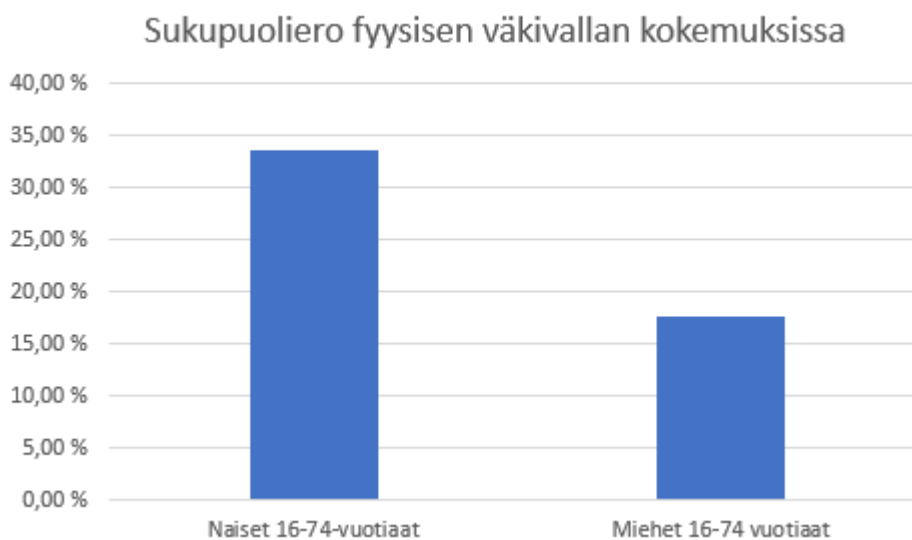
Parisuhdetappojen tekijät ja uhrin olivat hankkeen mukaan usein sosiaalisesti huono-osaisia ja parisuhdetapot liittyivät usein päihteyksiin, miesten ollessa päihtyneinä henkirikoksen tapahtumahetkellä 53 prosenttia tapauksista ja naiset uhreina 39 prosenttia tapauksista. Suunnitelmallisuuden piirteitä teoista oli 37 prosentilla ja motiivina toiminut mustasukkaisuus tekijälle oli 53 prosenttia teoista. Teoista 41 prosenttia tapahtui parisuhteen päättymisen yhteydessä.

4.3 Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 (Tilastokeskus)

Henna Attila, Miina Keski-Petäjä, Marjut Pietiläinen, Laura Lipasti, Juhani Saari ja Kimmo Haapakangas ovat tehneet Tilastokeskuksessa vuonna 2023 loppuraportin, joka on osana Euroopan unionin Gender Based Violence-tutkimushanketta ja jossa mitataan lähisuhdeväkivallan yleisyyttä eri jäsenmaissa, Suomen ollessa yksi niistä maista. Tiedonkeruu on toteutettu loppuvuodesta 2021 alkuvuoteen 2022 Covid-19-pandemian aikaan ja on koostunut 25000 vakinaisesti Suomessa asuvien henkilöiden otoksella väkivallan ja häirinnän kokemuksista.

Kansallinen rikosuhritutkimus on käynnistetty vuodesta 2012 (ks. Koltola & Näsi 2022) alkaen, missä kysytään vuosittain kokemuksia uhkailusta ja fyysisestä väkivallasta parisuhdekumppanin tai muun läheisen henkilön tekemänä. Vuoden 2021 tulosten mukaan naisista 5,5 prosenttia ja miehistä 3,4 prosenttia oli kokenut kumppanin taholta fyysistä väkivaltaa tai uhkailua edellisen vuoden aikana vähintään kerran.

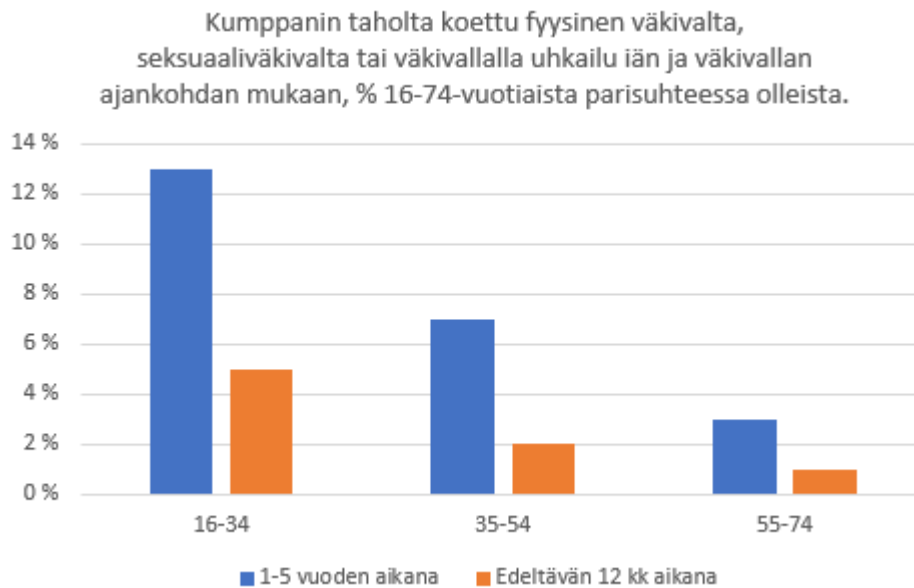
Tuloksista selviää, että naisiin kohdistuva väkivalta on hyvin yleistä Suomessa, ja jopa 47 prosenttia yli 15-vuotiaista naisista oli kokenut elämänsä aikana fyysistä tai seksuaaliväkivaltaa. Luvut olivat korkeat Suomessa verrattuna muiden maiden tilastoihin.

Kuvio sukupuolierosta fyysisen väkivallan kokemuksissa. Lähde: Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021.

Tutkimusten tuloksena on päädytty siihen, että 16-74-vuotiaista suomalaisnaisista 33,7 prosenttia on joskus kokenut fyysistä väkivaltaa kumppaninsa taholta ja 16-74-vuotiaista miehistä 17,7 prosenttia. Seksuaaliväkivaltaa oli kokenut 43 prosenttia naisista ja 12 prosenttia miehistä. Yleisesti katsottuna 57 prosenttia naisista on kokenut elämänsä aikana jonkun tekemänä fyysistä väkivaltaa,

seksuaaliväkivaltaa tai uhkailua. Miehillä vastaava osuus on 46 prosenttia. Miehet on otettu Suomen otokseen mukaan väkivaltakokemusten huolestuttavuuden vuoksi, vaikka tutkimus on Eurostatin mukaan kohdistunut alun perin 18-74-vuotiaisiin naisiin.

Kumppanin taholta koettu fyysinen väkivalta, seksuaaliväkivalta tai väkivallalla uhkailu iän ja väkivallan ajankohdan mukaan, % 16-74-vuotiaista parisuhteessa olleista. Lähde: Tilastokeskus, sukupuolistunut väkivalta ja parisuhdeväkivalta Suomessa 2021.

Parisuhdeväkivallan yleisyys oli enemmän nuorten naisten ikäryhmillä (16-34-vuotiaat) kuin vanhemmilla ikäryhmillä (35-54- ja 55-74-vuotiaat). Nuorilla naisilla väkivaltaa oli koettu enemmän 1-5-vuoden ja edellisen 12kk aikana parisuhteen aikana. Väkivalta oli sekä fyysistä- että ei-fyysistä väkivaltaa ja yleisin väkivallan muoto, joka kohdistui 16-24-vuotiaisiin naisiin oli henkinen väkivalta.

Tutkimusaineiston perusteella naisten ja miesten kokemassa väkivallassa on tekijänä useimmiten miehet (ks. Koltola & Näsi 2022). Väkivallasta sukupuolistuneen tekee sen, että lähisuhdeväkivaltaa ja seksuaaliväkivaltaa kokee toistuvasti naiset enemmän kuin miehet ja miehet taas kokevat väkivaltaa tuntemattomien taholta. Miehet taas eivät raportoi väkivallasta niin aktiivisesti kuin naiset.

Parisuhdeväkivallan tuloksista voidaan päätellä, että vakavammat ja toistuvammat väkivallan teot kohdistuvat edelleen naisia kohtaan. Fyysistä ja henkistä väkivaltaa oli kokenut naisista joka neljännes omalta kumppaniltaan ja miehistä vastaava luku oli joka kymmenes. Seksuaaliväkivaltaa oli kokenut naisista kymmenesosa ja miehistä kaksi prosenttia. Fyysisten vammojen osalta väkivallasta naisten luku oli 14 prosenttia sekä psyykkisistä oireilusta aiheutuneesta väkivallasta 11 prosenttia, kun taas miehillä vastaavat luvut olivat kuusi prosenttia ja kolme prosenttia.

Nuoret naiset ja miehet raportoivat parisuhdeväkivallasta useammin kuin vanhemmat. Vain noin puolet parisuhdeväkivallan uhreista kertoivat asiasta jollekulle ja alle kymmenesosa viranomaisille. Naiset kertovat väkivallasta selvästi enemmän kuin miehet ja vanhemmat naiset useammin kuin nuoret naiset.

5 LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA SEN MUODOT

Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa väkivaltaa, jossa tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa sekä henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen. Lähisuhdeväkivalta tapahtuu usein kodeissa ja se jää tyypillisesti piiloon. (THL, lähisuhdeväkivalta.)

Lähisuhdeväkivalta pitää sisällään perhe-, parisuhde- ja seurusteluväkivallan. Perheväkivalta käsittelee perheen sisällä olevan väkivallan toista perheenjäsentä vastaan. Parisuhdeväkivalta pitää sisällään läheisessä suhteessa olevan pariskunnan välistä väkivaltaa. Seurusteluväkivalta tarkoittaa nuorten parisuhteen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa, keskeisimpänä erona aikuisten parisuhteisiin keskeneräisinä emotionaalisina ja kognitiivisina taitoina, jonka vuoksi nuorella voi olla vaikeuksia hahmottaa toivottavan ja sallitun rajoja parisuhteessa. (THL, lähisuhdeväkivalta.)

Rikoslaki (RL, 39/1889) ei tunne lähisuhdeväkivallan käsitettä, mutta vuodesta 2021 alkaen lievätkin pahoinpitelyt lähisuhteessa ovat olleet viralliseen syytteen alaisia. (THL, lähisuhdeväkivalta.)

Erittelen seuraavaksi yleisiä lähisuhdeväkivallan muotoja ja kerron niistä tarkemmin. Lähisuhdeväkivaltaa ei pysty yleistämään koskemaan vain yhtä muotoa, koska tapa, miten väkivaltaa läheistä tai läheisiä kohtaan tehdään, on monella tavalla erilaista. Kyseiset lähisuhdeväkivallan muodot eivät ole tyhjentävä lista.

5.1 Henkinen väkivalta

Tekona henkinen väkivalta voi olla sanallista tai sanatonta. Se kohdistetaan uhrin mielialaan vaikuttamalla muun muassa kontrollin ja alistamisen keinoin. Kontrollin muodot ovat moninaiset ja ne koostuvat yleensä liikkumisen, sosiaalisten suhteiden tai pukeutumisen rajoittamisena ja kaikki edellä mainitut ovat toistuvaa käytöstä. (Lehtonen & Perttu, 38.)

Henkistä väkivaltaa ei pysty ulospäin silmällä havaitsemaan, vaan seuraukset näkyvät uhrin jaksamisessa ja mielenterveydessä (Nurmo 2023, 115).

Henkinen väkivalta ajatellaan fyysisen kivun, emotionaalisen ahdistuksen ja henkisen kärsimyksen yhdistelmäksi. Yleensä uhri kokee muun muassa syyllisyyttä, pelkoa, häpeää, alistetuksi tuleamista.

Masentuneena uhri kokee itsensä avuttomaksi, itsetuntonsa särkyneeksi ja on sosiaalisesti eristäytyneempi. (Lehtonen & Perttu, 39.)

5.2 Sosiaalinen väkivalta

Sosiaalisella väkivallalla tarkoitetaan uhrin rajoittamista muihin ihmisiin. Tekomuotoina on muun muassa rajoittaminen uhrin ystäviä tai perheenjäseniä kohtaan yhteydenpitoon nojaten. Lisäksi sosiaalinen väkivalta saattaa ilmetä vapaana liikkumisen rajoittamista kumppanin eduksi.

Tarkoituksena on eristää uhri vain tekijää varten eikä uhrilla saa olla kontaktia kehenkään muuhun lähisuhteessaan. (Nettiturvakoti, nuoret ja väkivallan muodot.)

5.3 Fyysinen väkivalta

Fyysisenä väkivaltana pidetään lyömistä, potkimista, kuristamista ja lisäksi monia muita pakkokeinoja ja vapaudenriistoja (Lehtonen & Perttu, 37).

Yleensä fyysinen väkivalta alkaa pienemmillä teoilla lähisuhteissa, kuten yksittäinen rajoittaminen uhria kohtaan tai tönäisy ilmi tulleen riidan päätteeksi. Fyysinen väkivalta kuitenkin yleensä yleistyy pienten tekojen jälkeen, sen tekomuoto vakavoituu ja tekojen syklisyys tulee esille. (Naistenlinja, fyysinen väkivalta.)

Tyypillistä on tekijän välinpitämätön tai lievä asenne uhriin kohdistettuun väkivaltaan. Toisaalta tekijä saattaa myös katua tekojaan aluksi ja haluaa korjata teon lupauksilla, jotka kuitenkin unohtuvat väkivallan syklisyyden tullessa uudelleen esille. Uhri myös saattaa mieltää itsensä syyksi väkivallalle ja pyrkii näkemään tekijässä hyvät puolet, eikä siksi väkivalta tule helposti esille muille tai se kielletään uhrin toimesta. (Naistenlinja, fyysinen väkivalta.)

5.4 Taloudellinen väkivalta

Taloudellisella väkivallalla tavoitellaan toisen henkilön taloudellisten resurssien riistämistä, tuhoamista tai sen kontrollointia heikentääkseen toisen taloudellista itsenäisyyttä ja hyötyäkseen itse taloudellisesti. Esimerkkejä taloudellisesta väkivallasta on esimerkiksi toisen rahojen hallitseminen, toisen työmahdollisuuksien rajoittaminen ja taloudellinen hyväksikäyttö. (taloudellinenvakivalta.fi.)

Taloudellinen väkivalta on vaiettu mutta tyypillistä parisuhteissa sekä sitä voi myös kohdistaa muissakin lähisuhteissa, kuten lapseen tai isovanhempaan. Se näkyy yleisimmin lähisuhteissa siten, että talousasioissa ilmenee erimielisyyksiä, kun osapuolet alkavat tavoittelemaan omia päämääriään taloudellisesta näkökulmasta eivätkä kerro niistä toiselle osapuolelle. (taloudellinenvakivalta.fi.)

Seurauksena uhrille voi koitua henkisesti mielenterveysongelmia, fyysisesti jaksamattomuutta ja stressinä sekä taloudellisena seurauksena muun muassa köyhyyttä, velkoja ja maksuhäiriömerkintöjä (taloudellinenvakivalta.fi).

5.5 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa henkilön seksuaalisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden loukkaamista. Turvallisuuden tunteeseen kuuluu keskeisesti luottamus, jota rikotaan väkivallan muodoissa. (THL, seksuaaliväkivalta.)

Seksuaaliväkivaltaa tehdessä loukataan koko ihmisyyttä. Seksissä teot perustuvat vapaaehtoisuuteen ja tuottavat mielihyvää, mutta seksuaalisessa väkivallassa teot ovat usein vallan- ja voimankäyttöä ja ne aiheuttavat pelkoa. Seksuaalisen väkivallan muotoina ovat myös muun muassa seksuaalinen häirintä ja lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. (THL, seksuaaliväkivalta.)

Seksuaalinen väkivalta pitää sisällään uhan ja pahoinpitelyn piirteitä sekä se voi olla myös uhrin nöyryyttämistä, halventamista sekä toisen ruumiinosien arviointia. Lisäksi myös sukuelimiin tai niiden alueelle kohdistetut pahoinpitelyt katsotaan olevan seksuaalista väkivaltaa. (Lehtonen & Perttu, 40-42.)

Seksuaalinen väkivalta aiheuttaa syyllisyyttä ja häpeää ja siten myös salailua, jonka vuoksi apua ei uskalleta hakea ja pyytää (THL, seksuaaliväkivalta).

5.6 Uskonnon ja kunnian väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on yhteisöllistä väkivaltaa, jossa perhe, suku tai muu yhteisö kontrolloii yksilöä väkivaltaisesti syyttäen normien vastaisesta käytöksestä (THL, kunniaan liittyvä väkivalta).

Uskonnollisen väkivallan tekemuotoina ovat esimerkiksi kontrolloiminen, pelottelu, häpäisy tai manipulointi. Väkivaltaan liittyy myös uskonnon toimintatapoihin pakottaminen tai muiden uskontojen kieltäminen ja oman uskonnon normien ja sääntöjen tiukka noudattaminen. (Nurmo 2023, 117.)

Kunniaan liittyvä väkivalta on osa uskonnollista väkivaltaa, koska siinä käytetään uskontojen määritelmiä kunniasäännöksiä, jotka oikeuttavat tekijän tekemään väkivaltaa säännöksiä rikkoneelle tai aikomuksenaan rikkoa säännöksiä. Tekemuodot ovat esimerkiksi avioliittoon pakottaminen, sukuelinten silpominen ja henkirikokset. (Nurmo 2023, 118.)

5.7 Vainoaminen

Vainoaminen tarkoittaa ei-toivottua yhteydenottoa ja joka on jatkuvaa. Se ilmenee yleensä parisuhteiden päättymisen jälkeiseen aikaan. Tekotapoina on muun muassa seuraaminen, tarkkaileminen, mustamaalaaminen, uhkaaminen tai muuta vastaavaa häirintää. (Poliisi, vainoaminen.)

Varsin usein uhri on itse kieltänyt tekijää ottamasta häneen yhteyttä millään tavalla ja jota tekijä rikoo. Tavoitteena tekijä haluaa kontrolloida uhrin elämää ja sosiaalisia suhteita. Seurauksena uhrille esiintyy ahdistuneisuutta, pelkoa ja muita mielenterveyteen vaikuttavia ajatuksia. (Nurmo 2023, 117.)

6 LÄHISUHDEVÄKIVALTA POLIISIN NÄKÖKULMASTA

Poliisilain (PolL, 872/2011) mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. (PolL 1:1.)

Poliisin tehtäviin kuuluu edellä mainitun pykälän mukaan puuttua rikoksiin tai tekoihin, jotka voivat olla vaaraksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Näihin lukeutuu henkeen- ja terveyteen kohdistuvat rikokset.

Työtehtävien yleistyessä enemmän moniviranomaistehtäviksi, lähisuhdeväkivaltatehtävillä poliisi tilaa ambulanssin paikalle, mikäli uhrille on aiheutunut fyysisiä vammoja tai valittaa kipua ja poliisi on myös yhteydessä sosiaali- ja kriisipäivystykseen. Lapset poliisi huomioi lastensuojeluilmoituksella ja jos lapsen koti on vaaraksi, hänet voidaan sijoittaa turvakotiin.

Poliisi on lain mukaan velvollinen tekemään viran puolesta rikosilmoituksen lähisuhteessa tapahtuneesta väkivallasta. Tällä pyritään siihen, että väkivaltaan voidaan puuttua. Poliisi voi ohjata hakemaan lähestymiskieltoa tai määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon, joka vahvistetaan tuomioistuimessa. (Poliisi, lähisuhdevakivalta.)

Poliisi on tiedostanut lähisuhdeväkivallan sekä sen haitat uhrille ja pyrkii rikosilmoitusten ja lähestymiskieltojen muodossa vaikuttamaan lähisuhdeväkivallan katkaisemiseen. Uhrin tahdosta riippumatta asiasta laaditaan rikosilmoitus, koska lähisuhdeväkivalta on virallisen syytteen alainen rikos.

Lähisuhdeväkivallan uhreille tarjotaan palveluita muun muassa sosiaaliviranomaisilta ja Rikosuhripäivystyksestä, jotka auttavat parhaansa mukaan uhria selviytymään lähisuhdeväkivallasta, tavoitteena katkaista väkivallan kierre. Tekijälle voidaan tarjota palveluita muun muassa Miessakit Ry:n,

Miehen Linja, A-klinikan ja Mielenterveystalon palveluista. Yhtenä mahdollisena tapausten ratkaisijana voi toimia tietyin edellytyksin sovittelun soveltaminen, joka lähtee poliisin aloitteesta kuulteluiden yhteydessä. Sovittelussa osapuolten on mahdollista sopia teko ilman tuomioistuimen käyttöä. Poliisi ei kuitenkaan pysty kaikkia palveluita tarjoamaan, mutta poliisi on ohjeistettu kertomaan näistä lähisuhdeväkivaltaan liittyvän rikoksen selvittämisen yhteydessä.

Mitä paremmin ja tehokkaammin lähisuhdeväkivaltaan vaikutetaan poliisin puolelta, vaikuttaa se peilinomaisesti poliisin työtehtävien määrään ennalta estävästi ja vähentää lähisuhdeväkivaltaan tarkoitettujen palveluiden tarpeellisuutta. Työkalut lähisuhdeväkivallan katkaisuun ovat muissa palveluissa, mutta poliisi tekee lain velvoittamana oman osuutensa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa lähisuhdeväkivallan minimoimiseksi ja sen katkaisemiseksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Väkivalta miehillä on voitu perustella Charles Darwinin evoluutioteorian ja lajinkehityksen kautta olevina kognitiivisina alttiuksina ja käyttäytymisstrategioina saavuttaa tavoitteitaan. Tavoitteet ovat olleet lajinkehityksessä pääosin jälkeistuotannon saavuttaminen ja kasvojen sekä kunnian menettämisen puolustaminen. Väkivaltainen käyttäytyminen tai sen uhka on katsottu olevan lajinkehityksen ja jälkeistuotannon kannalta positiivista, koska laji on kehittynyt ja perimän kautta on luotu kopioita seuraaville sukupolville. Väkivalta on todettu olevan korkeimmillaan nuorilla miehillä kasvaneen kilpailun takia naisista ja se laskee jyrkästi parisuhteen muodostamisen jälkeen, kohdistuen valtaosin naisiin.

Myöhemmin alttiudet tietynlaisille käyttäytymisstrategioille ja sitä myöten nykyaikaiseen rikoskäyttäytymiseen ovat muokkaantuneet ympäristön ja sattumien summana, joita perimä ei ole voinut ennustaa. Tämä on luonut uusia strategioita yksilölle, ja yhteiskuntien muutos on luonut painetta kriminalisoimalla rikolliset teot vallitsevan oikeuskäytännön ja lain mukaan.

Muutokset ovat alkaneet kiinnostaa varhaisia kriminologeja sekä psykologeja ja he ovat kehitelleet valikoitumisteorioita rikoskäyttäytymisen synnyille tai muulle oireilulle, joiden vaikuttimina ovat yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet sekä yhteiskunnan asettamat paineet. Teorioiden lähestymiskulmat ovat luoneet uusia käsityksiä, miten ja miksi ihminen on muuttanut käyttäytymisstrategioitaan tai oireillut eri tavoin verrattuna normaalikansalaiseen.

Teorioilla voidaan osin perustella miksi tai millaisten tapahtumien seurauksena ihmiset alun perin hakeutuvat rikostilanteisiin ja väkivallan käyttöön mutta alati muuttuva ympäristö ja sattumat vaikuttavat suuresti yksilön alttiuksiin rikoskäyttäytymisessä ja sen suunnassa, ja siksi yhtä varmaa teo-

riaa ei ole vahvistamaan yksilön alttiuksia rikoskäyttäytymiselle. Aggressiivisen käytöksen ja väkivallan synty on siten yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien ja ympäristön summa, eikä jompikumpi näistä yksin synnytä kyseistä ilmiötä.

THL:n ja Tilastokeskuksen tekemät tilastot vuodelta 2021 kertovat lähisuhdeväkivallan olevan edelleen valtaosin miesten tekemää ja naisiin kohdistuvaa parisuhteissa. Väkivaltaa parisuhteissa koetaan eniten nuoren naisen iässä ja se on sekä fyysistä- että ei-fyysistä. Henkinen väkivalta katsotaan olevan ensisijainen käytetty lähisuhdeväkivallan muoto. Tilastojen perusteella voidaan myös tehdä johtopäätös, että nykyään erotilanteet aiheuttavat väkivallan käytön miehillä parisuhteen päätyttyä. Alkoholi suhteutettuna aiempien vuosien lähisuhdeväkivallan tilastoihin on ollut vähenty-mään päin, mutta se ei ole poissa ja se edelleen madaltaa miehen taipumusta käyttää väkivaltaa. Parisuhdetappojen osalta, jossa nainen on tapettu, on miespuolisella tekijällä ollut aiempaa väkival-tataustaa ja rikollisuutta sekä tekoihin liittyy vahvasti alkoholi ja osissa tapauksista suunnitelmalli-suutta.

Väkivalta on tilastojen mukaan huipussaan nuorilla miehillä, kuten kriminologisissa tutkimuksissa ja lajinkehityksen näkökulmasta on huomattu. Aikaisempi väkivaltatausta korreloi sen jatkumiseen yksilössä ja kertoo siitä, että yksilöllä on taipumus jatkaa käytöstään naisen omistushaluisuutena ja kilpailuna toisia miehiä kohtaan sekä ympäristön vahvistaen sitä. Käytöksen puuttumisesta ja keinoista ei ole tosin kerrottu. Sen vuoksi miehen alttius jatkaa väkivaltakäytöstään jättää tulkinnan varaa. Lähisuhdeväkivallan voidaan katsoa olevan edelleen osittain piilorikollisuutta eikä luvut lähi-suhdeväkivallasta eivät anna todellista kuvaa ilmiöstä.

Poliisin rooli lähisuhdeväkivaltatehtävillä perustuu moniviranomaisyhteistyöhön, jossa poliisin rooli on turvata osapuolten turvallisuuden ja lisävahingon synnyn. Poliisilla on muun muassa rikosilmoi-tusten ja lähestymiskieltojen kautta vaikutusta lähisuhdeväkivallan katkaisemiseen tiettyyn pistee-seen saakka, mutta muut viranomaiset pystyvät tarjoamaan palveluitaan laajemmin juurisyyntä selvit-tämiseksi ja sen lopettamiseksi.

8 POHDINTA

8.1 Arviointi

Lajinkehityksen ja evoluutiokriminologian katsaus on avannut käsitystä miehen väkivallan juurisyy-ihin. Luetun kirjallisuuden kautta on tullut käsitys, että miehet ovat tehneet vallitsevassa tilanteessa hänelle itselleen parhaaksi kokemat valinnat pärjäämisen tai kumppanin etsimisen vuoksi ja sa-manlainen käyttäytyminen on jatkunut erilaisissa muodoissaan nykyaikaan saakka, myöhemmin osista tekojen tullessa kriminalisoiduiksi tai pahaksi katsotuksi yhteiskunnassa.

Väkivaltainen käyttäytyminen lähisuhteissa on ollut aina läsnä yhteiskunnassa. Yleiskuvan luomiseksi sitä on alettu tutkia ja tekemään tilastoja, joita päivitetään tasaisin välein. Lähisuhdeväkivallassa tekijän ollessa miesvoittoista, on väistämättäkin selvää, että nuorina aikuisina miehillä on enemmän taipumusta käyttää väkivaltaa kumppania kohtaan ja sen voi olettaa kohdistuvan myös muihin miehiin. Tilastot eivät valehtele tästä, koska miehillä raportoidaan olevan nuoruusiässä enemmän kilpailua muiden miesten kanssa ja naisiin kohdistuva väkivalta ajoittuu pitkälti parisuhteen ajalle. Tämä tuo vahvistusta lajinkehitykseen ja sen kulkuun miehillä.

Opinnäytetyön perusteella miehen oireilu väkivaltaisena käytöksenä voi johtua kahdesta tekijästä: sisäisistä- ja ulkoisista tekijöistä. Sisäiset tekijät on ajateltu olevan niitä, jotka ovat miehen sisällä vaikuttavia ominaisuuksia, jotka vuotavat tiettyjen ehtojen täytyessä ja joka ilmenee muun muassa aggressiivisuutena ja johtaa väkivaltaiseen käytökseen. Ulkoiset tekijät käsittävät taas sen kaiken, miten ympäristö vaikuttaa miehen kehitykseen ja muokkaa hänen käyttäytymistensä. Tällä ajatuksella miehillä olisi jo valmiiksi taipumuksia perimän kautta omata riskikäyttäytymistä ja puutteellinen ympäristö perimän kanssa yhdessä laukaisisi oireilun. Rikoskäyttäytyminen ja väkivallan käyttö johtuu siis ympäristön ja yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien summasta.

Kaikista käsitellyistä valikoitumisteorioista on huomionarvoista se, että teorit on kehitetty eri aikakausilla ja eri kulttuureissa. Se tarkoittaa, että eri maat ovat käsitelleet rikollisuutta käsitteenä ja siitä johtuvan käyttäytymisen omina versioinaan. Asia on siis hyvin laaja käsite, jolle ei pysty määrittämään yleistävää johtopäätöstä. Siksi kriminologialla ei ole viimeistä sanaa rikoskäyttäytymiseen, vaikka eivät teorit itsessään väärä olekaan. Teorioista on saatu iso määrä tietoa ihmisten rikoskäyttäytymisestä, rikollisuudesta ja on voitu miettiä ainakin osittain taipumuksia rikollisuuteen. Teoriat jatkavat kuitenkin muutostaan koko ajan ympäristön ja kulttuurin muuttuessa ja uusia teorioita todennäköisesti syntyy uusien lähestymissuuntien ilmetessä.

Mieleen tuli yhteiskunnan vaikutus miesten tekemään lähisuhdeväkivaltaan. Yhteiskunnalla tuntuu olevan vakiintuneita arvoja, joita kohti jokaisen kansalaisen tulisi pyrkiä. Tilanne vaikuttaa olevan samankaltainen kuin yleinen paineteoria. Tietyt yksilöt eivät pysty saavuttamaan mainittuja arvoja muun muassa huonon sosiaalisen aseman tai huono-osaisuuden takia ja haluavat lajinkehityksen mukaisesti päästä muiden tasolle, säilyttääkseen kasvonsa tai kunniansa. Keinot ovat esimerkiksi väkivallan käyttö, joka on nyky-yhteiskunnassa kriminalisoitua. Teoista joutuu vastuuseen ja pahimmassa tapauksessa vankilaan. Vankilassa olo vie väärin oireilevan yksilön pois kaduilta mutta ei vastaavasti välttämättä auta oireilevaa yksilöä vankilassa hänen ongelmiaan. Vankilassa olo voi jopa vahvistaa oireilua sekä rikollista käyttäytymistä ja pois päästessään yksilö jatkaa toimintaansa. Uhrille taas tarjotaan apua matalammalla kynnyksellä mikä onkin tarkoituksenmukaista. Mutta jos tekijään ei päästä vaikuttamaan, itse ongelma siirtyy myöhempään käyttöön eikä poistu.

Koska lähisuhdeväkivalta on edelleen osittain piilorikollisuutta, on sen todellista kuvaa vaikea arvioida. Työssä käytyjen raporttien perusteella vain murto-osa kertoo lähisuhdeväkivallan kokemuk-
sista muille tai viranomaisille. Vaikka viranomaiset kehottavat uhria olemaan matalalla kynnyksellä yhteydessä heihin lähisuhdeväkivallan tapahduttua, on se vaikeampaa sen tuoman häpeän ja pelon vuoksi. Uhrilla pitäisi olla matala kynnyys ilmoittaa häneen kohdistuneesta väkivallasta.

Poliisin kädet ovat sidottu lakiin ja sen säännöksiin. Siten poliisi voi ainoastaan lähisuhdeväkivallan tehtävillä olla uhrin ensimmäisenä tukena ja saada rikosilmoitus sekä mahdolliset lähestymiskiellot vireille. Lähisuhdeväkivalta on nykyään hyvin tiedetty käsite ja apua on saatavilla muilta viranomaisilta. Sen nykytila on edelleen hälyttävän korkealla, vaikka sen eteen on tehty paljon uhrien auttamiseksi. Tärkeäksi muodostuu uhrin kohtaaminen jokaisella viranomaisella ja välittää siten aitoa huolta ja auttamisen antamista. Tekijän kohtaamisessa on myös kiinnitettävä huomiota kontaktin luomiseksi ja kertoa väkivallan katkaisuun perehtyneistä palveluista. Avun hakeminen on kuitenkin aina viimekädessä uhrin sekä tekijän käsissä, mihin eivät viranomaiset voi lopulta vaikuttaa. Tulevaisuutta ajatellen on luotava muitakin palveluita, jotka madaltaisivat lähisuhdeväkivallan tekoja.

Opinnäytetyötä tehdessä tiedonhaku oli alussa helpompaa, koska lähisuhdeväkivallasta on tehty aiemminkin tutkimuksia sekä muita opinnäytetöitä. Naisten tekemä lähisuhdeväkivalta oli ollut viime aikoina paljon arvioitu ilmiö, jossa kerrottiin lähisuhdeväkivallasta yleisesti ottaen. Kyseinen ilmiö ei kuitenkaan liittynyt omaan työhöni rajaukseni vuoksi, vaikka naisten tekemää lähisuhdeväkivaltaa olisi voinut ottaa vertailuun tähänkin työhön. Työ olisi kuitenkin paisunut liian laajaksi.

Evoluutiokriminologiasta ja lajinkehityksestä sai aluksi hyvin tietoa kerättyä siihen liittyvästä kirjallisuudesta, vaikka esimerkiksi englanninkielisistä teoksista olisi löytynyt vielä lisää perehtyneisyyttä ilmiöön. Kyseiset aiheet ovat selvästi olleet mielenkiintoisia alueita tutkia, selvittää ja liittää ne osaksi rikoskäyttäytymisen syntyä. Lähisuhdeväkivallan muodoista ja tilastoista sai riittävän hyvin tietoa luotettavista lähteistä. Tavoitteena onkin, että tämä opinnäytetyö yhdistää näkökulmia, joita joku toinen voi käyttää apunaan ilmiötä tarkasteltaessa.

8.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus oli sopiva menetelmä sen vuoksi, että erityisesti kirjoja käyttäminen opinnäytetyössäni toi luotettavuutta, koska kirjat tarkastetaan perusteellisesti ennen sen julkaisemista ja että niissä on esimerkiksi pysyvä eettisten yhteisten sääntöjen mukaisina ja teksti on muutenkin luotettavaa ja perusteltua.

Ilmiö opinnäytetyössäni on vaikuttanut koko Suomen mittakaavassa, joten erityisesti julkisyhteisöjen tilastot ja raportit ovat olleet luotettavia analysoitavia mittareita, vaikka ne ovatkin opinnäytetyön

alussa mainittavaa harmaata kirjallisuutta. Näistä tilastoista sain kuitenkin oleellista ja aitoa dataa väkivallan muodoista ja sen nykytilasta, jota sain sovellettua omaan opinnäytetyöhöni.

Avoimien lähteiden käyttäminen on riskialtista osaltaan siksi, että internettiin kirjattuja, omia sivuja käyttävät tahot eivät ole perustelleet tietolähteitä kovin usein, joka heikentää lähteen luotettavuutta. Osaan työhöni ei tuntunut löytyvän tarpeeksi hyvää kirjallisuutta, jota olisin voinut käyttää hyödyksi luotettavasti, joten päädyin sen vuoksi käyttämään muutamissa viittauksissa internet-sivun lähettä. Sivut toisaalta, joita viittasin, oli tehty juuri väkivaltaan käsittäviin asioihin ja jotkut sivut olivat suoraan viranomaisten ylläpitämiä.

Työn sensuroimattomuutta, tutkimusaineiston analysointia ja sen tuloksia on tehty. Koko opinnäytetyön pyrin tekemään johdonmukaisesti aikajärjestyksessä, jotta lukijalla on selkeää seurata työn etenemistä eikä työ vaikuttaisi tukkoiselta luettavalta eikä rakenteellisesti huonolta.

8.3 Toimenpide-ehdotukset

Lähisuhdeväkivalta ja siitä tehtyt tutkimukset tulevat aina tasaisin väliajoin julkisyhteisöjen teettämänä, joista kerätään muutamalta aiemmalta vuodelta tilastoa ja kootaan ne raporteiksi julki nähtäviksi. Sen perusteella raporttien seuraaminen ja niistä tehtäviä analysointeja tulisi jatkaa ja kriittisesti seurata, mihin suuntaan lähisuhdeväkivalta on kehittymässä.

Koska opinnäytetyö ei ole ottanut kantaa naisten väkivallan synnylle evoluutiokriminologian kannalta, olisi hyvä tutkia sitäkin. Naiset kuitenkin myös tekevät väkivaltaa ja niiden juurisyihin paneutuminen voisi olla mielenkiintoinen näkökulma.

Nyky-yhteiskunnassa tiedostettuja persoonallisuushäiriöitä ei ole otettu osaksi opinnäytetyötä rajauksen vuoksi ja tämän opinnäytetyön tuloksia ja pohdintaa voidaan mahdollisesti hyödyntää sen tutkimiseen.

LÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Kivivuori, J. Aaltonen, M. Danielsson, P. Näsi, M. & Suonpää, K. 2018. Kriminologia, rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus. 2. painos.

Kellman, T. 2020. Naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta ja Rikosuhripäivystys. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/334884> Luettu 13.08.2023.

Laitinen, A. & Aromaa, K. 2005. Rikollisuus ja kriminologia, vastapaino, Tampere.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia, Acta Poenologica, 2. uudistettu laitos. Tietosanoma. Luettu 27.01.2024.

Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Luettu 12.01.2024.

Miessakit Ry. Miesten tueksi. Kaikkien hyväksi. Luettavissa: <https://www.miessakit.fi/miessakit-ry/> Luettu 08.01.2024.

Naisten linja. Fyysinen väkivalta. Luettavissa: <https://naistenlinja.fi/fyysinen-vakivalta/> Luettu 12.01.2024.

Nettiturvakoti. Nuoret ja väkivallan muodot. Luettavissa: <https://nettiturvakoti.fi/nuoret/vakivallan-muodot/> Luettu 12.01.2024.

Nollalinja. Mikä on väkivaltaa? Luettavissa: <https://nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/> Luettu 12.01.2024.

Nurmo, S. 2023. Vaitonaiset - kirja suomalaisesta lähisuhdeväkivallasta. Luettu 12.01.2024.

Poliisi. Lähisuhdeväkivalta. Luettavissa: <https://poliisi.fi/lahisuhdevakivalta>. Luettu 27.01.2024

Poliisi. Vainoaminen. Luettavissa: <https://poliisi.fi/vainoaminen> Luettu 21.01.2024.

[Rikoksentorjunta.fi](https://rikoksentorjunta.fi/). Teorioita rikollisuuden syistä 2022. Luettavissa: <https://rikoksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista> Luettu 20.12.2024.

Rikosuhripäivystys. Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa jokaista. Luettavissa: <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/lahisuhdevakivalta/> Luettu 08.01.2024.

Soinvirta, J. 2019. Ihminen käyttäytymisen takana. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/265406> Luettu 13.08.2023.

Suonpää, K.; Koskela, T.; Sutela, M.; Törölä, M.; Aaltonen, M. Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy. 2023. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164731> Luettu 31.10.2023.

Taloudellinen väkivalta. Luettavissa: <https://taloudellinenvakivalta.fi/taloudellisesta-vakivallasta/> Luettu 27.12.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Väkivallan muodot. Luettavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot> Luettu 13.01.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lähisuhdeväkivalta 2021. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen/lahisuhdevakivalta> Luettu 31.10.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lähisuhdeväkivalta 2021: Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on edelleen naisia tai tyttöjä, seksuaaliväkivallan uhreilla usein myös aiempia väkivaltakokemuksia. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146800> Luettu 31.10.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Turvakotipalvelut 2022. Turvakotien asiakasmäärät kasvussa. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/146664> Luettu 28.10.2023.

Terveyskylä. Mitä on seksuaaliväkivalta? Luettavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaali-terveys/seksuaalivakivalta/mita-on-seksuaalivakivalta> Luettu 12.01.2024.

Terveyskylä. Seksuaaliväkivallan seuraukset. Luettavissa: <https://terveyskyla.fi/naistalo/seksuaali-terveys/seksuaalivakivalta/seksuaalivakivallan-seuraukset>. Luettu 12.01.2024.

Tilastokeskus. Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa – lisätietoja webinaarissa 15.6.2022. Luettavissa: <https://www.stat.fi/uutinen/parisuhdevakivallan-kokemukset-yleisia-suomessa-lisatietoja-webinaarissa-1562022> Luettu 31.10.2023.

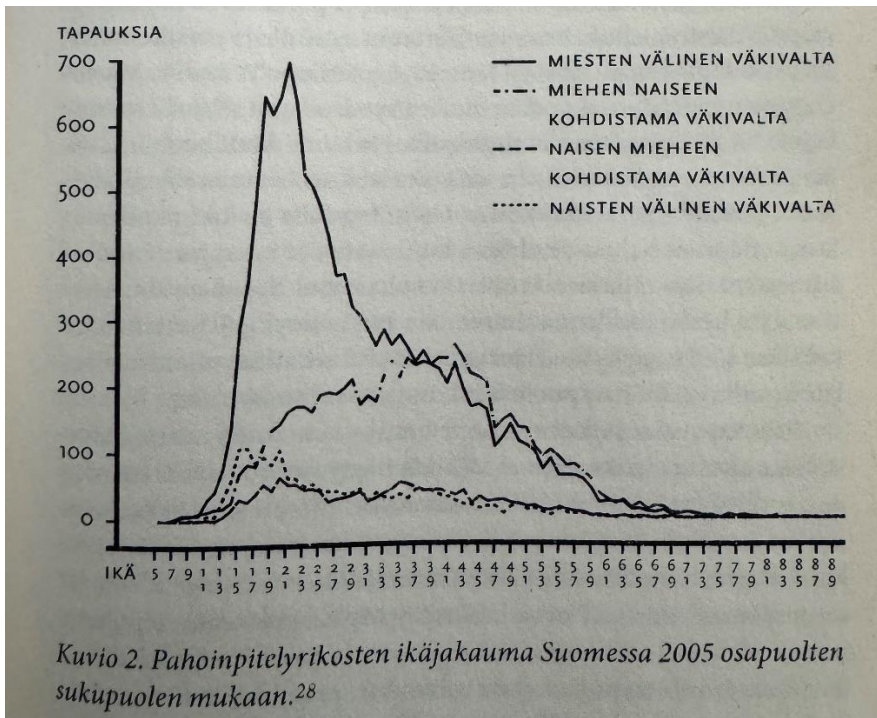
Tilastokeskus. 2021. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021: Loppuraportti. Luettavissa: <https://www.doria.fi/handle/10024/187737>. Luettu 22.01.2024.

Valajärvi, I. 2022. Rikollisuuteen vaikuttavat tekijät ja nuorisorikollisuus. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/753728> Luettu 13.08.2023.

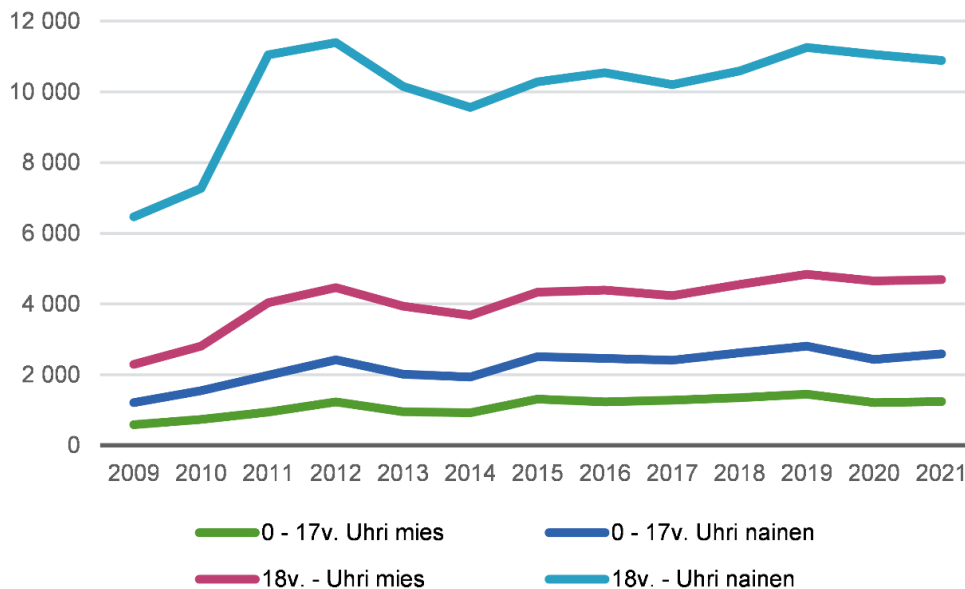
Valtioneuvosto. Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa tutkimuksen mukaan merkittävästi kustannuksia terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. 2022. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/lahisuhdevakivalta-aiheuttaa-tutkimuksen-mukaan-merkittavasti-kustannuksia-terveys-sosiaali-ja-oikeuspalveluissa> Luettu 17.10.2023.

Vilka, H. & Art House 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Luettu 08.01.2024.

KUVIOT

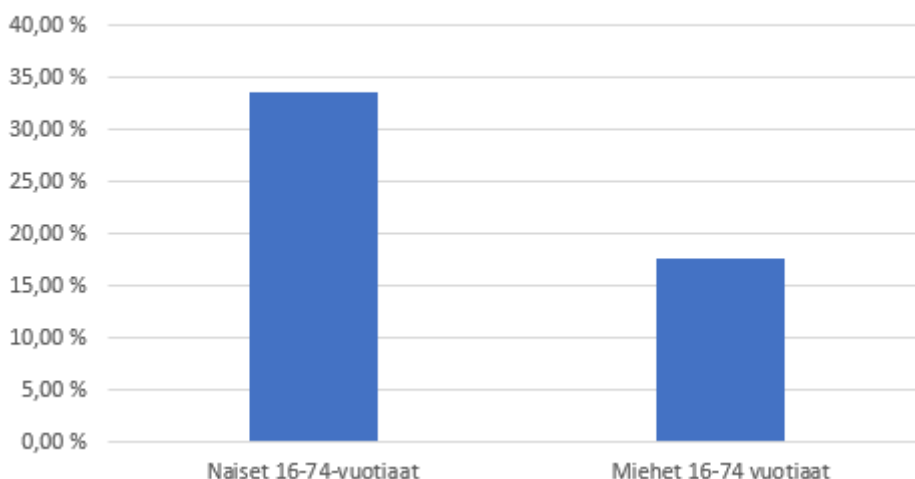

Kuvio 1. Kuva "Kuvio 2." Pahoinpitelyrikosten ikäjakauma Suomessa 2005 osapuolten sukupuolen mukaan. Lähde: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, rikosten tekotapojen seuranta- ja tutkimusrekisteri, viitattu Kivivuori 2008, 57.

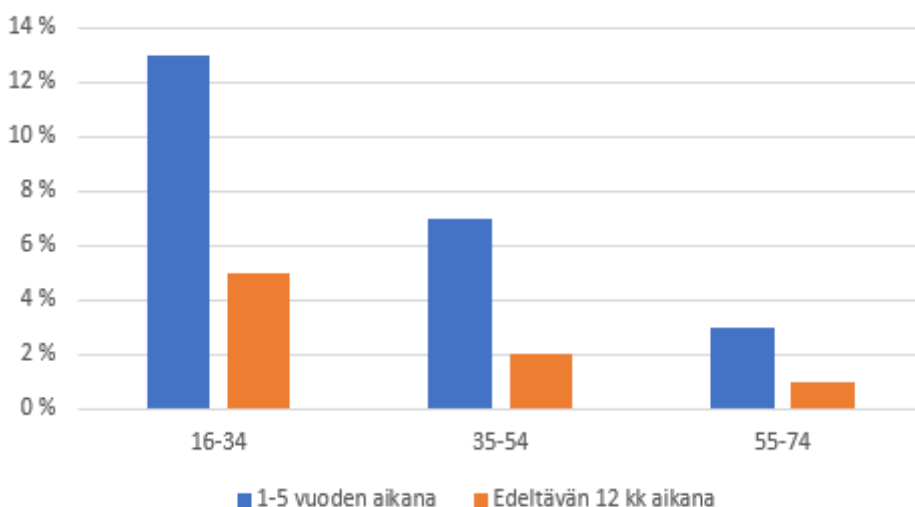
Kuvio 2. Kuva "Kuvio 2." Pari- ja lähisuhdeväkivallan uhrit iän ja sukupuolen mukaan, vuosina 2009-2021. Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Lähisuhdeväkivalta 2021.

Sukupuoliero fyysisen väkivallan kokemuksissa

Kuvio 3. Kuvio sukupuolierosta fyysisen väkivallan kokemuksissa. Lähde: Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021.

Kumppanin taholta koettu fyysinen väkivalta, seksuaaliväkivalta tai väkivallalla uhkailu iän ja väkivallan ajankohdan mukaan, % 16-74-vuotiaista parisuhteessa olleista.

Kuvio 4. Kumppanin taholta koettu fyysinen väkivalta, seksuaaliväkivalta tai väkivallalla uhkailu iän ja väkivallan ajankohdan mukaan, % 16-74-vuotiaista parisuhteessa olleista. Lähde: Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja parisuhdeväkivalta Suomessa 2021.